

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2013

Marcela Kořístková

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav speciálněpedagogických studií

Bakalářská práce

Marcela Kořístková

3. ročník-prezenční studium

Obor: Speciální pedagogika pro 2. stupeň ZŠ a SŠ a základy společenských věd se zaměřením
na vzdělávání

MORÁLNÍ VÝVOJ U DOSPÍVAJÍCÍCH

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Morální vývoj u dospívajících“ vypracovala samostatně pod odborným dohledem své vedoucí bakalářské práce a za pomoci informačních zdrojů uvedených v závěru bakalářské práce. Zároveň souhlasím s využitím mé práce ke studijním účelům.

V Olomouci dne:

.....

podpis

Děkuji paní Mgr. Miluši Hutyrové, Ph.D. z Ústavu speciálněpedagogických studií za její vstřícný postoj, čas, pomoc, inspiraci i cenné rady, které mi byla ochotna poskytnout v průběhu zpracování mé bakalářské práce.

Dále bych chtěla poděkovat všem, kteří se podíleli na zhotovení výzkumné části mé práce.

OBSAH

ÚVOD	6
1 Morálka.....	7
1.1 Morální versus nemorální jednání.....	7
1.1.1 Prosociální chování	9
1.2 Vlivy působící na morální vývoj.....	10
1.2.1 Inteligence	10
1.2.2 Emoce.....	12
1.2.3 Hodnoty	13
2 Psychologické teorie morálního vývoje	14
2.1 Kognitivní teorie	14
2.2 Psychoanalytická teorie.....	15
2.3 Teorie sociálního učení	16
3 Rozdíl mezi mužskou a ženskou morálkou	17
3.1 Fyzické rozdíly.....	17
3.2 Psychické rozdíly	17
3.3 Gender a současnost.....	19
3.3.1 Gendrová identita u dospívajících.....	19
4 Etická výchova a problematika kázně ve školách.....	21
4.1 Kázeň ve školách.....	21
4.2 Důvody nekázně v dnešních školách	22
4.3 Prevence nekázně ve školách	23
4.3.1 Vliv etické výchovy učitelů	23
5 Adolescence a dospívání	26
5.1 Komunikace a dospívání	26
5.2 Vlivy působící na morální vývoj dospívajících	28
5.2.1 Rodina, škola a morálka	28
5.2.2 Vrstevníci a morálka	30
5.2.3 Profese a morálka	30
5.3 Současná generace dospívajících	31

6	Projevy morálního vývoje v jednání dospívajících	32
7	Metodika práce.....	33
7.1	Výběr výzkumného šetření	33
7.2	Popis výzkumného šetření	33
7.3	Výběr respondentů a jeho kritéria	34
7.3.1	Výběr respondentů pro šetření na základě polostrukturovaného rozhovoru.....	34
7.4	Průběh výzkumného šetření	35
8	Vyhodnocení obecných dat získaných během výzkumného šetření ... Chyba! Záložka není definována.	
8.1	Vyhodnocení výsledků výzkumu na základě cíle č. 1: Přiblížit morální jednání studentů vybraných středních škol na základě krátkých příběhů.	38
8.2	Vyhodnocení výsledků výzkumu na základě cíle č. 2: Na základě získaných dat studentů, prostřednictvím vyplnění první části dotazníku vytvořit záznam volných odpovědí studentů SŠ k daným situacím.	43
8.3	Vyhodnocení výsledků výzkumu na základě cíle č. 3: Přiblížit některé morální hodnoty studentů středních škol.....	44
9	Vyhodnocení obecných dat získaných během polostrukturovaného rozhovoru.....	52
9.1	Vyhodnocení výsledků výzkumu na základě cíle č. 4: Přiblížit pohledy učitelů na činitele, kteří ovlivňují morální vývoj dospívajících.	54
9.2	Vyhodnocení výsledků výzkumu na základě cíle č. 5: Vytvořit záznam odpovědí respondentů na podkladě polostrukturovaného rozhovoru.	56
	DISKUZE	57
	ZÁVĚR	62
	SEZNAM LITERATURY	63
	SEZNAM TABULEK	67
	SEZNAM GRAFŮ	68
	SEZNAM PŘÍLOH	69

ÚVOD

"Morálka národa i charakter lidí se podobají zubům. Čím jsou zkaženější, tím víc bolí, když se jich někdo dotkne." George Bernard Shaw

Když se podíváme na morálku dnešní mládeže, na to, v jakých podmínkách často vyrůstají, na způsoby jejich trávení volného času nebo postoje, které zaujímají vůči jednotlivým autoritám i celé společnosti, no není to přinejmenším k zamyšlení?

Dnes mají mladí lidé své žebříčky hodnot poskládané poněkud odlišně, než tomu bylo za našich rodičů či prarodičů. Neznamena to však, že je naše generace horší kvůli tomu, že chce nejprve dostudovat a být zabezpečena, ale často se každý z nás dlouhou dobu zajímá jen o své vlastní potřeby bez jakýchkoliv morálních zásad.

Jako téma své bakalářské práce jsem si zvolila morální vývoj dospívajících z toho důvodu, že morálka a všemožná morální pravidla nás provází celým životem a s ním spojenými situacemi. Dle mého názoru zaujímá vedle kázně ve školách podstatné místo. Vzhledem k tomuto zjištění a na základě mého budoucího povolání jsem se rozhodla věnovat se právě této problematice.

Pro výše zmíněné poznatky začátek mé práce stručně objasňuje některé pojmy týkající se morálky, svou pozornost jsem však zaměřila zejména na studenty středních škol, a to s ohledem na mou zvolenou aprobaci. Cílem mé práce je především objasnit morální jednání vybraných studentů v konkrétních situacích a vymezit míru významu některých hodnot dospívajících vzhledem k jejich morálnímu vývoji, ale také přiblížit pohled učitelů na činitele, kteří tento morální vývoj též ovlivňují.

1 Morálka

„Lidská morálka není majákové světlo silně vyzařující a osvětlující v ostrých konturách vše, nač dopadne. Je to spíš malý plamínek svíčky vrhající mnohé nejasné stíny, blikající a prskající v silném větru moci a vášni, chamtivosti a ideologií. Posuneme-li ho však blíže k srdci a ochráníme dlaněmi, zažene tmu a duši zahřeje.“ Wilson

Morálka vychází z latinského slova *mos*= mrav, *moralis*= mravní. Tento pojem je definován z mnoha pohledů, např. teologického, filozofického, psychologického a jiných. Filozofie a teologie se zabývá především vnějšími projevy morálky.

Ve filozofickém slovníku se tento pojem popisuje částečně i z psychického hlediska: *„morálka je postoj člověka spočívající na svobodném rozhodnutí vůči mravnímu zákonu.“* (Brugger, 1994, s. 249 in Cakirpaloglu, 2012, s. 94)

Psychologie se již soustředí především na psychické předpoklady jedince cítit a jednat ve shodě se všeobecně uznávanými společenskými normami, tedy vnímá morálku jako součást osobnosti člověka. Na osobnosti dospělého jedince se ve značné míře podílí nejen morálka, ale také svědomí. Jde o lidské předpoklady, které motivují a zároveň

spojitost se svědomím. Z filozofického pohledu je svědomí projev lidské duše „vnitřní usměrňují cíle s jednáním každého jednotlivce. (Cakirpaloglu, 2012)

Z hlediska kulturního a historického můžeme tento jev popsat jako určitá pravidla, zvyky, soudy, hodnoty, ideály, názory i postoje, které ovlivňují mravní jednání lidí. Na dodržování morálky má velký vliv působení sociálního tlaku veřejnosti. Jinými slovy se tato morálka k výše popsanému nazývá normativní. Je také součástí etiky a má určitou hlas“, který hodnotí naše chování. Z jiných úhlů pohledu jako např. psychologického je tento pojem pokládán za souhrn morálních hodnot, tedy vlastní prožitky a vše spojené s morálním hodnocením sebe sama, tedy považované za superego. (Velký slovník naučný, 1999)

1. 1 Morální versus nemorální jednání

„Morální je to, co i s odstupem času považujeme za dobré, nemorální, co považujeme za špatné.“ Ernest Hemingway

Mnoho lidí se dnes chová v rozporu s tím, co říká, někteří takto jednají úmyslně, jelikož se bojí projevit vlastní názor, aby v očích druhých neklesli. V opačných případech si toho řada jednotlivců není vědoma. V našich životech existuje řada situací, kdy si myslíme, že jednáme správně, ale ne vždy to takto vzhledem k morálce musí být.

Morální jednání závisí na myšlení, charakteru jedince a také na daných situacích, ve kterých se momentálně nachází. Vzhledem k situačním okolnostem a vlastnímu svědomí záleží vždy jen na nás, zdali se rozhodneme jít proti svému vnitřnímu morálnímu přesvědčení. Např. spěcháte parkem na dlouho očekávaný pohovor k přijetí do nového zaměstnání. Vidíte na chodníku upadnout starší ženu, je vám jasné, že pokud se jí rozhodnete pomoci, nestihnete svůj pohovor. Právě v takových případech je pro většinu z nás obtížné vybrat si mezi osobním a všeobecně vhodným postojem.

Morální citění je tedy do určité míry vrozené a má vliv na naše automatické jednání v běžném soukromém životě. Toto citění má různé projevy jako např. soucit, sebeovládání, jež jsou ovlivnitelné třeba pohlavím jedince, kulturou atd. Kultura posléze tyto projevy přemění ve zvyky, pravidla či mravní zásady. (Heidbrink, 1997)

„Morální jednání je takové, které bezprostředně nebo ve svých důsledcích zasahuje přímo či nepřímo jiné lidi. Protože takové může být ve vzdálených důsledcích jakékoliv jednání, je třeba tento pojem vymezit ještě dalšími dvěma podmínkami:“ jedinec si těchto důsledků, jež zasahují jiné lidi, musí být vědom a musí tyto důsledky považovat za dostatečně závazné. (Tyrlík, 2004, s. 9)

Nemorální chování kolem nás nepoukazuje na oslabování smyslu pro morálku. Negativní chování vzniká z rozporu mezi morálkou a osobními zájmy, také klade důraz na nežádoucí vlivy, které ovlivňují správné jednání jedince. Mnohdy se musíme rozhodovat, co je nejvhodnější nejen pro nás, ale i ostatní lidi v okolí a celkově pro společnost. Zdali se zaměřit spíše na soucit, povinnost nebo věrnost. Mám-li obhajovat určitou věc, s kterou vnitřně nesouhlasím, i když vzhledem ke společenství by se pokládala za morálně vhodnou. (Wilson, 1994)

Disociální, antisociální, často přerůstající v asociální jednání, všechny tyto projevy chování mají velkou spojitost právě s nemorálním jednáním. Za nemorální lze pokládat takové činy a postoje osobnosti člověka, které jsou v nesouladu se všeobecně uznávanými normami, pravidly a mnohdy se zabývají i porušováním psaných zákonů dané společnosti.

V dětství i v adolescenci se neojediněle objevují poruchy chování. Často se rodiče těchto dětí obracejí na psychiatry, kteří se zabývají těmito diagnózami. Poruchy chování se projevují především trvalým disociálním, agresivním nebo vzdorovitým chováním, které se neshoduje s předpokládaným očekáváním společnosti vzhledem k věku jedince.

Mezi takové chování, na které poukazuje diagnóza, patří: školní i mimoškolní pranice, šikanování, násilí k ostatním lidem nebo zvířatům, krádeže, záškoláctví, lhaní, úmyslné škody na cizím majetku, útěky, nepřiměřené reakce na určité situace, nekázeň apod. Při zjišťování

diagnóz je velmi důležitý rozbor všech působících vlivů jako např. genetika, organické poškození CNS, sociální prostředí jedince, škola, rodina, vrstevníci. Co se týče terapií tohoto problému, je více možností: poradenství, terapie v některých případech i farmakoterapie, různé tlumící léky např. u jedinců z ADHD; bohužel je zde riziko vedlejších účinků, únava apod. (Řehulková, Řehulka, 2001)

1.1.1 Prosociální chování

Prosociální jednání nelze pokládat ve všech případech za mravné, v opačném případě nonprosociální chování vždy za nemravné. Příkladem může být situace ve škole, kdy žáci pokládají napovídání spolužákům za zcela normální, přestože dle etiky je tomu právě naopak. Můžeme tedy říci, že tento pojem je velmi obtížné vymezit. Toto chování se proto určitým způsobem opírá o morální jednání a s ním spojené důsledky. Jde o propojení mezi vnitřním prožíváním a vnějším chováním, mravním cítěním a etickým myšlením. (Vacek, 2011)

Definice prosociálního chování je několik, např. činy, které jsou prospěšné ostatním. Intenzivnější formou je altruismus, ten je považován za jednání užitečné vzhledem k jiné osobě bez žádného očekávaného užitku pro pomáhající osobu, ba naopak, mnohdy s sebou přináší řadu obětí. (Reichlová, Baranová, 1994 in Vacek, 2008)

Činitelé pro vznik a vývoj prosociálního chování

1. Poznávací neboli kognitivní- v tomto případě je důležitá schopnost pochopení, dokázat se vcítit do situace druhé osoby. Významným se zde také stává morální úsudek.

2. Motivační- tyto činitelé se zaměřují především na potřebu pomáhání určité osoby pro dobro a prospěch jiným. Významnou složku zde tvoří též například darování finančních částek pro různé dobročinné účely.

3. Situační- k těmto faktorům můžeme zařadit morální chování, jež se vztahuje k sociálním normám a pravidlům. Vztah mezi prosociálním jednáním a společností uznávanými normami se stává pevnějším v souvislosti s věkem jedince. (Vacek, 2008)

Prosociální chování může ovlivňovat řada okolností jako například sociální objekt důležitý z hlediska potřeb konkrétní osoby. Nelze také opomenout předcházení negativ v oblasti emotivní, morální, materiální a dalších. Klade se důraz též na časový rozsah událostí, mohou být krátkodobé, jednorázové, stálé, protahující se, trvající po určitou dobu jako např. starání se o nemocné členy rodiny apod. V neposlední řadě je potřeba dát si pozor

před poskytováním přemíry času, námahy spojené s výdaji tělesné, materiální, emocionální či morální podpory pomáhajícímu. Hrozí zde ohrožení zdravotní stránky pomáhajícího. (Zášková, Mlčák, 2009)

Prosociální chování se určitým způsobem dá alespoň částečně naučit, působí na jeho rozvoj mnoho vlivů. Důležité jsou nejen osobnostní předpoklady, charakter či vlastnosti jedince, se kterými se narodí. Nedílnou součástí směřující k tomuto chování je bezesporu prostředí, v němž dítě vyrůstá. Je zde důležitá nejen rodina a výchovný přístup, ale také škola a zájem pedagogů vést děti k tomuto chování již od školky.

Mezi důležité předpoklady pro rozvíjení prosociálního chování je tedy potřeba vytvořit návyk, zautomatizovat nabízení pomoci a také o ni umět vhodně požádat. Tato cesta je bezpochyby vhodná pro zlepšení mezilidských vztahů a komunikace mezi lidmi. Je důležitou složkou, která se využívá také při integraci postižených či jinak znevýhodněných jedinců. (Vacek, 2008)

Prosociální chování směřuje k pomoci, opakem je pasivní, negativní chování v podobě lhostejnosti, sobectví či agrese, čili vše, co jinému člověku škodí a znepríjemňuje život. (Vymětal, 1990 in Vacek, 2010)

1.2 Vlivy působící na morální vývoj

Existuje mnoho činitelů, okolností, které ovlivňují morální vývoj a následné jednání lidí v určitých situacích. O některých jsme se zmínili již výše a jiné teprve zmiňovat budeme v návaznosti na morálku dospívajících. Na rozdíl od rodiny, jež je součástí vnějších činitelů, emocionální stránku, inteligenci a další zařazujeme mezi vnitřní složky utvářející osobnost jedince. V této aktuální kapitole se zaměříme právě na vlivy, které bychom kromě rodiny, sociálního prostředí a jiných neměli opomínat. Jsou jimi právě inteligence, emoce nebo hodnoty daného jedince.

1.2.1 Inteligence

Na inteligenci lze dle Piageta pohlížet ze dvou úhlů, psychologického neboli biologického a logického. Z biologického pohledu se na inteligenci nahlíží jako na činnost organismu s předměty, kterým se přizpůsobuje, a tím utváří část okolního prostředí. Logika či formální logika je takzvaně rovnovážný myšlenkový stav, tedy reálná věda. Logikové tuto rovnováhu využívají v souvislosti s myslí člověka.

Mezi nejdůležitější faktory morálního rozvoje řadí Piaget intelekt člověka. Co se týká vymezení pojmu inteligence, někteří psychologové pokládají inteligenci za vnitřní přizpůsobivost nově vzniklým situacím. Inteligence je v tomto případě postavena proti zvykům či instinktům, jež mají dědičný předpoklad, nebo je člověk získal v průběhu života opakováním, zautomatizováním. Počátek inteligence se nachází v základech smyslového tápání potřebného k následnému hledání hypotéz. Touto teorií se zabýval například psycholog Claparède. (Piaget, 1999)

Bull zastává názor, že inteligenci nelze chápat jako samostatný pojem bez návaznosti na emoce jedince. Přesto na základě morálního usuzování poukazuje na její funkce v níže popsaných projevech.

Předvídání důsledků- toto jednání závisí na předpokladech schopnosti předvídat. V opačných případech jde o impulzivní, z horšího pohledu psychopatické chování. S tímto vším souvisí určitá míra sympatie i empatie.

Morální učení- souvisí s porozuměním určitých pravidel a norem již na úrovni nižší fáze. Záleží však na schopnostech a dovednostech dětí, podle nichž jsou schopny rychleji a ve větší míře akceptovat daná pravidla.

Řešení konfliktů- je jedním z nejkomplicovanějších projevů už jen z toho hlediska, že neexistují žádné návody na řešení konfliktů, jelikož je každá situace více či méně odlišná. Konflikt záleží na požadavcích z morálního hlediska a nárocích konkrétní situace. Jako příklad můžeme uvést rozhodnutí z pohledu přátelství, lásky nebo oddanosti, zde právě využíváme schopnosti inteligentního úsudku.

Dosahování dohody- zde hraje významnou roli inteligence jedince. V určitých případech usnadní dosažení dohody, v opačném případě jde pouze o logické jednání bez jakékoliv citové angažovanosti.

Věrohodnost- děti s vyšší inteligencí dokážou lépe vnímat lež s veškerými jejími důsledky. Z jiného hlediska mohou tyto děti na základě lži velmi důvěryhodně ovlivňovat ostatní jedince. V horších případech se dle Bully tyto jednotlivci mohou stát pro společnost, ale i sami pro sebe nebezpečnými. Jejich chování může mnohdy přerůst v antisociální až asociální. (Vacek, 2010)

V určitém směru bychom mohli najít souvislost inteligence v rámci úrovně rozumových schopností pro výkon ve škole na základě hodnocení. Není však pravidlem, že žáci s inteligencí na dobré úrovni musí být premianti třídy. Takovým příkladem můžeme uvést

nově zavedené scio testy k přijímání studentů na střední školy nebo jinak sestavené testy na logickém podkladu. Na tomto příkladu můžeme uvést, že žáci s průměrnými známkami skončili po vyhodnocení testů mnohem lépe než premianti třídy. Z čehož vyplývá, že inteligence není závislá na známkách v průběhu studia.

1.2.2 Emoce

Emocionální stránka je nedílnou součástí inteligence a celkově osobnosti člověka. Emoce se vyvíjí již od narození, zpočátku nahrazuje mluvené slovo. S vývojem řeči komunikace prostřednictvím emocí slábne, přesto nikdy úplně nezanikne. Projevy emocí se učíme ovládat v průběhu celého života za pomoci sociálních norem, vedením rodiny nebo osobních zkušeností. Každý člověk projevuje své emoce různými způsoby, někteří jsou chladní, jiní labilní či agresivní, ale je i spousta jedinců, kteří umí míru emocí na základě své osobní empatie či životní zkušenosti ovládat. (Wedlichová, 2008)

Emoce se tvoří na základě určitých souvislostí a jejími funkcemi. Každá z nich má jiná využití, např. pocit viny směřuje k respektování sociálních i sebou samým stanovených norem. (Wedlichová, 2008)

V krátkosti vysvětlíme pojem **empatie**, který úzce souvisí s lidskými emocemi. Z obecného pohledu současnost vymezuje tento pojem na základě schopností člověka chápat, dokázat se vcítit a komunikovat s druhými lidmi. Empatie zlepšuje vztahy mezi lidmi, zejména rodičovské, partnerské, přátelské a jiné. (Zášková, Mlčák, 2009)

Příčiny emocí na základě významných cílů rozděluje dle *přístupu cílově relevantního* R. S. Lazarus do tří pravidel.

1. Posouzení relevantnosti prostředí z hlediska cílů. Jde o souvislost prostředí s danými cíli, jež chce jedinec dosáhnout. Jen za předpokladu, že je událost závažná ke stanoveným cílům, vzniká emoce.

2. Hodnocení slučitelnosti prostředí s osobními cíli. Toto pravidlo pojednává o vhodném prostředí pro cíle, zdali prostředí cíle podpoří či nikoliv. Přibližování k cílům v nás vyvolává pozitivní emoce, ve druhém případě negativní.

3. Angažovanost ega. V tomto případě se zabýváme sebehodnocením člověka. Různé situace, v nichž se objevuje sebeocenění, mohou vyvolávat hrdost, hněv a jiné pocity. (Wedlichová, 2008)

1.2.3 Hodnoty

Na vymezení pojmu hodnota nahlíží několik oborů. Z obecného hlediska můžeme říci, že se hodnoty zabývají uznáním čehokoliv z materiálního i duchovního pohledu. Filozofie vysvětluje lidské skutky, a tím umožňuje orientaci člověka ve světě. (Ottova všeobecná encyklopedie, 2003 in Vacek, 2008)

V psychologii se klade důraz na význam předmětu či osoby pro daného jedince. Jinak řečeno, hodnota je vlastnost, jež člověk přičítá konkrétní situaci, činu, osobě na základě dosažení vlastních potřeb. (Prunner, 2002 in Vacek, 2011)

Utváření hodnot-každý člověk má sestavený svůj tzv. žebříček hodnot, jenž využívá v průběhu svého života při řešení různých situací. Spousta lidí si své hodnoty v dané situaci nemusí uvědomovat a ani je neumí slovně formulovat, často tedy jednají na základě intuice.

V psychologii se hodnotový systém přiklání k těmto požadavkům:

- *musí být vnitřně celistvý, v soulase s celou osobností i s dalšími osobnostními charakteristikami jedince;*
- *má být realistický a do určité míry i dynamický;*
- *měl by jedinci přinášet uspokojení.* (Homola, 1972 in Vacek, 2008, s. 44)

Hodnoty stejně jako inteligence i emoce jsou ovlivňovány různými vnějšími a vnitřními činiteli. Do individuální struktury hodnot lze zařadit specifickou jedinců na základě pohlaví, věku, působení sociálních, výchovných institucí (rodinného zázemí, prostředí školy nebo různých médií). Ale také na materiálních podmínkách daných dosažením určitého vzdělání, následně profesního uplatnění a v neposlední řadě politicko-ekonomické vlivy společnosti. (Vacek, 2008)

2 Psychologické teorie morálního vývoje

„Všechno jest dobré, jak to vyšlo z rukou Průvodce světa; vše kazí se pod rukama lidskýma.“

Rousseau

Na vše, co je dnes morální, nemorální, dobré či zlé, existuje spousta pohledů různých oborů a jedním z nich je právě psychologie. (Vacek, 2011)

Heidbrink tedy popsal význam psychologie jako důležitou složku jednání člověka. Zabýval se různými způsoby chování na základě důsledků konkrétních situací, ve kterých se člověk denně nachází. (Heidbrink, 1997)

Dle psychologů Hogana a Emlera se psychologická teorie morálního vývoje rozčlenila na čtyři oblasti, a to na kognitivní, psychoanalytickou, sociálního učení a v neposlední řadě teorii sociální evoluce. Podrobněji jsou popsány níže. (Vacek, 2008)

2.1 Kognitivní teorie

Piagetova teorie je zaměřena především na vývoj vztahu k pravidlům podle tří stanovených fází. U první fáze zaměřené na nejmladší děti do dvou let pravidla nehrají žádnou roli, při druhé fázi děti od dvou do šesti let již jsou schopny vnímat určitá pravidla, ale striktně se jimi neřídí, a v poslední třetí fázi jsou pro děti pravidla na prvním místě.

Na tyto fáze posléze navazují způsoby jednání, a to heteronomní, kde je kladen důraz na závislost ať už na příkazech, pravidlech rodičů nebo kohokoliv jiného, a autonomní jednání, kdy děti jsou schopny uvědomit si samy působení mravních zákonů, tedy určitá pravidla a následky z jejich porušení. Poukazuje na důležitost rovného práva vzhledem ke vztahu s autoritou. (Vacek, 2008)

Piaget se tedy soustředí na dva druhy přístupu k autoritě, jimiž jsou jednostranný respekt, který směřuje k heteronomní morálce, jinými slovy k vývojově nižší formě morálního jednání. Na straně druhé vzájemný respekt rozvíjející autonomní morálku, tedy vyšší formu. (Vacek, 2010)

Lickona na základě inspirace díla J. Piageta rozlišuje tři základní faktory, kterými Piaget poukazuje na přechod z nižší formy morálky ve vyšší. Jsou jimi:

- *nezbytný stupeň intelektuálního rozvoje;*
- *zkušenost s vrstevnickými, sociálně rovnocennými vztahy;*
- *nezávislost na omezujícím nátlaku dospělých autorit.* (Lickona, 1976 in Vacek, 2010, s. 11)

Dalším představitelem kognitivní teorie je právě Lawrence Kohlberg se svou teorií, která rozlišuje tři úrovně a šest stadií morálního vývoje:

- 1. úroveň prekonvenční;
- 2. úroveň konvenční;
- 3. úroveň postkonvenční.

Jednotlivé úrovně podle Kohlberga: „*Předkonvenční morální úroveň je úrovní většiny dětí do 9 let, některých adolescentů a mnoha dospívajících a dospělých kriminálních žvlů. Konvenční úroveň je úrovní většiny adolescentů a dospělých v naší společnosti i ostatních společnostech. Pokonvenční úrovně dosahuje menšina dospělých teprve po 20. roce života.*“ (Kohlberg in Lickona, 1976, s. 33 in Vacek, 2008, s. 12)

Výše zmíněná **prekonvenční** úroveň je rozšířena o dvě stadia. 1. stadium je zaměřeno na vysoký respekt k autoritě a vyhýbání se takovému chování, které není pokládáno za vhodné a je zde možnost jeho potrestání. 2. stadium se týká zejména vykonávání činnosti něco za něco, je zde podstatné získání pochvaly či odměny za odvedenou práci, vše se jeví k osobnímu prospěchu jedince.

Konvenční úroveň a její 3. stadium klade důraz na důležitost sociálních skupin společně s jejich názory, může jí být rodina, spolupracovníci, jakákoliv parta. 4. stadium se začíná zaobírat respektováním právních zákonů i norem v rámci společnosti.

Postkonvenční úroveň ve svém 5. stadiu poukazuje na individualitu racionálního jednání každého jedince vzhledem k vlastnímu uvážení společně s respektováním uzákoněných práv. 6. stadium se věnuje především vlastnímu vyjadřování názorů, principů hodnot na základě svědomí daného jedince. Ne vždy musí být naše principy v souladu se společností.

Přestože tato Kohlbergova teorie má mnoho kritiků, je pokládána za jasný, stručný a vnitřně logický model morálního vývoje, který se uplatňuje v situacích všedního života. (Vacek, 2008)

2.2 Psychoanalytická teorie

Freud vymezuje morálku a morální vývoj jako seskupení rozporuplných potřeb. Mají zde působit jak požadavky společnosti, tak instinkt daného jedince. Z čehož vyplývá, že společnost je povinna usměrňovat instinktivní chování jedinců tak, aby nedošlo k zahlcení

lidstva přemírou sexuální aktivity, rozkoše nebo agrese vyvolané právě instinktem. (Freud, 1971 in Vacek, 2011)

Freud ve své teorii poukazuje především na vztahy mezi otci a syny, nenávisť vůči otcům či incestní pohled vůči matkám, v souvislosti s tímto pohledem se začali používat pojmy jako oidipovský komplex nebo elektřin komplex. Popisuje zde i významnost superega, na jehož základě dospěl k rozdílu mezi mužskou a ženskou morálkou. Jedinci s nedostatečně vyvinutým superegem mají problémy s respektováním autorit, v opačném případě jsou autority plně uznávány. V obou případech mohou nastat krajní situace. V prvním případě celkový odpor ke společnosti, v druhém případě silné superego směřující k psychickým onemocněním. Přestože psychoanalytická teorie poukazuje na některá východiska pro etickou výchovu, její praktické využití ve výchově není zcela jednoduché. (Vacek, 2011)

2.3 Teorie sociálního učení

Bandura, který je představitelem této teorie, upozorňuje na sociální podmiňování v podobě odměn či trestů. Většinu věcí se naučíme z pozorování chování lidí v určitých situacích, z nichž vyplývají dané následky. Tímto způsobem jsme schopni naučit se jednoduché i více složité typy chování, např. jak vyjádřit náklonnost, respekt a jiné. Podle těchto příkladů se pozorováním neučíme pouze způsobu chování, ale osvojujeme si i určitá pravidla a normy vztahující se k těmto postojům. V tomto případě můžeme tato naučená pravidla aplikovat v odlišné situaci za jiných okolností.

Z pohledu této teorie se Bandura zabývá úvahami o požadavcích, které musí být splněny vzhledem k pozorovanému jevu (modelu):

- *jedinec musí být pozorný, všímat si modelu, co dělá;*
- *jedinec si musí uchovat to, co pozoroval, buď zakódováním jednání pomocí slov, nebo uložením do paměti ve formě představ;*
- *jedinec musí mít potřebné dovednosti, aby byl schopen reprodukovat jednání modelu; jedinec si musí všímat následků, ke kterým jednání modelu vede. (Hogan, Emler, 1978, s. 210 in Vacek, 2010, s. 11)*

3 Rozdíl mezi mužskou a ženskou morálkou

Rozdíly mezi muži a ženami jsou podle Freuda položeny na základě vymezení superega, které poskytuje člověku již od dítěte náhled na to, co je dobré nebo špatné, tvoří tedy morální kodex. Freud pokládá vývoj superega u mužů za mnohem intenzivnější, než je tomu u žen. K tomuto mínění došel na základě toho, že muži mají vzhledem k podobě svých genitálií strach z kastrace. Od těchto úvah se odvíjí také názor, že bez silně vybudovaného superega nejsou ženy schopny dosáhnout vyšší morálky jakožto muži. Z čehož vyplývá, že žena má méně pochopení pro právo a mnohdy se nechá ovlivnit svými city, ať už je jimi vztek nebo lítost. (Freud, 1971 in Vacek, 2008)

Přestože Gilliganová souhlasí s Freudem, že mužská a ženská morálka se v určitém liší, stojí proti němu v názoru, že je u žen morálka nižší, horší, než je tomu u mužů. (Gilliganová, 2001 in Vacek, 2008)

3.1 Fyzické rozdíly

Myslíte si, že fyzické stránky mužů a žen nesouvisí s morálním vývojem? Není tomu až tak úplně pravda. Vždyť jen způsob konstrukce postavy mužů se všeobecně pokládá za něco, co nás, křehké ženy, dokáže v určitých situacích ochránit.

Dívky se s fyzickým dospíváním vyrovnávají mnohem hůře, nežli je tomu u chlapců. Často si nemohou zvyknout na nové křivky těla. Musí se vyrovnávat také s nástupem menstruace. Chlapci svůj fyzický vývoj berou spíše kladně, cítí se mužněji a dospěleji. Nabývají na svalové hmotě a v pozdějším věku jim začínají růst také vousy. I z fyzického hlediska je na dívky i dospělé ženy kladen mnohem větší nátlak ze strany společnosti, a to na základě dnešních ideálů krásy. Věčná otázka štíhlosti a diet se téměř vůbec nedotýká chlapců či mužů. Žena by měla být za každých okolností štíhlá, krásná, avšak narůstající váze u mužů se neklade žádný význam. (Vágnerová, 2012)

Co se týká fyzických kontaktů, ženy v tomto směru nemají ve většině případů žádné zábrany. Těmito kontakty se myslí objetí jako emocionální podpora apod. Naopak muži se drží více zpátky, zejména v případech týkajících se stejného pohlaví. (Vacek, 2011)

3.2 Psychické rozdíly

Gilliganová sice zastává názor, že někteří lidé jsou schopni pohledu z úhlu opačného pohlaví a tím se k jedinci přiblížit, ovšem stále je pravděpodobnější tradiční pohled mužů a žen na konkrétní situace či problémy. Předpokládá se, že přes veškerou snahu budou muži

vždy na věc nahlížet racionálněji a ženy oproti tomu empatičtěji, s útechou a téměř vždy nabídnutou pomocí. Avšak vždy budou nastávat situace, kdy se jednání žen bude zdát mužům zcela nepochopitelné. A to například tehdy, kdy si ženy bez jakýchkoliv obav stopnou auto s cizím člověkem. Na druhou stranu jsou strachy bez sebe, když mají projít prázdným lesem, kde by se s mnohem menší pravděpodobností mohlo něco stát. (Vacek, 2011)

Bull zastává názor, že dívky všeobecně dosahují vyšší úrovně morálního usuzování, a to vzhledem k jejich rychlejšímu jak psychickému, tak fyzickému dospívání. Dalšími výhodami může být lepší komunikativnost. Obecně dívky či ženy dokážou lépe a konkrétněji slovně vyjadřovat své názory, ale i potřeby ostatních. Vzhledem k oběma pohlavím se úroveň morálního vývoje srovnává po 17. roce života. (Bull, 1973 in Vacek, 2010)

Kohlberg poukazuje na jinou stránku podporující morální usuzování žen, a to na mezilidské vztahy. Konstatuje také, že dívky, ačkoliv dosáhly třetího stadia usuzování dříve, než je tomu u chlapců, často dlouhodobě zůstávaly v tomto stadiu. A to právě vzhledem ke svým vlastnostem jako je schopnost vcítit se do druhého, pochopení, vstřícnost nebo otevřenost. Pro chlapce je jednodušší volně přejít do dalšího stadia, protože postkonvenční stadium je založeno především na svobodném, abstraktním, etickém mínění, se základy všeobecných principů spravedlnosti. Nehraje zde tedy roli soucit, kterým se právě ženy a dívky často zaobírají. (Vacek, 2010)

Kdo je morálnější? Muži nebo ženy? Podle Kohlberga jsou jimi právě muži vzhledem k dovednostem lépe a spravedlivě se rozhodovat v morálních záležitostech oproti ženám. Gilliganová zastává názor, že přestože mají muži a ženy odlišný pohled na morálku, neznamená to, že jeden nebo druhý je důležitější. Muži se většinou zaměřují na právo, ženy na starostlivost. Právo se zaměřuje zejména na neshody mezi lidmi a jejich vyřešení pomocí objektivních pravidel. Starostlivost se pojí zejména s propojeností mého vlastního štěstí se štěstím ostatních, tedy klade důraz na pocity druhých. Z toho vyplývá, že se ženy většinou zabývají rozpory týkající se citů, muži spravedlností pojící se s právem.

Tyto dva pohledy by se samozřejmě měly prolínat. Na základě těchto postojů se lidé v životě věnují různým povoláním. Úředníci a jiní se zabývají spíše striktními pravidly a spravedlností oproti tomu povolání jako učitel, psycholog, zdravotní sestra se opírá spíše o starostlivost, tedy zájem o druhé. (Hass, 1999)

3.3 Gender a současnost

Vzhledem k předešlým kapitolám a vlastnímu uvážení nemůžeme popřít podstatné rozdíly mezi muži a ženami, jelikož jsou opačného pohlaví. Pojem gender a pohlaví jsou z určitého pohledu velmi podobné, ale na druhou stranu velmi odlišné. Pohlaví se rozlišuje z hlediska biologického, oproti tomu gender z pohledu sociálního vzhledem k vývoji jedince. Gender se zabývá především utvářením určitých rolí ve společnosti. Tyto role se v dřívějších dobách přisuzovaly mužům a ženám podle jejich biologických vlastností. Časem se stalo, že se tyto přisuzované úlohy jednotlivým pohlavím staly samozřejmostí a společností zcela nepřijatelné, aby tomu bylo jinak.

Z čehož vyplývají dnešní názory a občas zastaralé pohledy na muže v domácnosti a naopak ženy budující si kariéru ve vedoucích pozicích. Tento pojem se konkrétněji zabývá především rovnoprávností mezi ženami a muži, tudíž snahou zmírnit nebo zcela odstranit diskriminaci vzhledem k pohlaví. (Koldinská, 2009)

Vždyť žena nemůže snad za to, že chce mít časem dítě anebo už dítě má. Je proto snad povinna inteligentní žena s dvěma tituly celoživotně zaujmout pouze roli matky a manželky? Nemá snad právo se dále sebezvíjet? Tento a mnoho dalších příkladů může přiblížit zmíněnou diskriminaci. Gender chce tedy zejména poukázat na to, že muži i ženy by měli mít stejné možnosti, a to nejen pokud se týká profesního růstu.

3.3.1 Gendrová identita u dospívajících

K utváření identity jedince přistupuje každé pohlaví jinak. Jelikož se o nás většinou na počátku narození stará matka, k utváření ženské identity dochází na základě intenzivního vztahu matka-dítě. Při utváření mužské identity je tomu naopak. Zatímco dívky v různých směrech napodobují své matky, synové se snaží odlišit toto chování. Na základě utváření identity se tedy odlišuje chování a prožívání vztahů u žen a mužů. Pro vývoj generové identity je také velmi důležité určení mužských a ženských rolí, jež se v průběhu života i v důsledku určitých situací můžou měnit. (Vacek, 2006)

Ženské pohlaví je již od dětství bráno za slabší s potřebou rodičů mít nad nimi větší kontrolu. Dívky jsou v dospívajícím věku více hlídány, omezovány ve svých rozhodnutích a vedeny k větší zodpovědnosti. Strach rodičů směrem k dospívajícím dívkám se projevuje i v možnostech předčasného otěhotnění.

Na **mužské pohlaví** není kladen až takový nápor. Ve většině rodin, pokud jsou sourozenci opačného pohlaví, se povětšinou rodiče s pomocí obrací na dívky. Zejména co se

týče domácích prací, chlapeč jsou této povinnosti většinou zbaveni a mají tak více prostoru pro sebe. Ovšem záleží na způsobu výchovy a přístupu rodičů. Existují samozřejmě rodiny, v kterých vaří i umývá nádobí také muž, čili zde není důvod, proč by měl mít syn jakékoliv úlevy. Co se však týká větší volnosti a menšího strachu o chlapeč v dospívajícím věku, v tomto případě se přístup výrazně nezměnil, ba naopak. V očích dospělých je dnešní doba čím dál nebezpečnější. (Vágnerová, 2012)

Nejen v dospívání, ale i posléze v životě dospělého muže má žena mnohem menší možnosti. Například jaká je pravděpodobnost pro ženu se dvěma dětmi jít v sobotu večer s kamarádkami na víno? Kdežto muži berou za samozřejmost, že po těžkém týdenním pracovním nasazení mají nárok vypnout.

Tedy postavení mužů a žen s jejich přisuzováním rolí si společnost dlouhodobě utváří sama. Dnes se již mnohé v přístupu k ženám změnilo, ale stále jsou muži v mnoha situacích pokládáni za něco víc oproti ženám. Dle mého vlastního názoru každému z nás vyhovuje v životě něco jiného. Někteří jsou zvyklí na typické role žen v domácnosti a mužů nepostradatelných v oblasti finančního zabezpečení rodiny. Zkrátka jim tento způsob plně vyhovuje a cítí se v něm dobře, ti ostatní se snaží odklánět od přisuzování rolí, stereotypů. Je tedy správné, že dnešní společnost se přiklání k tomu, aby všem bylo umožněno dělat to, co naplňuje jejich život a pro co se rozhodli sami bez okolního mínění.

4 Etická výchova a problematika kázně ve školách

Pojmy morální, mravní či etická výchova jsou často chápány jako synonyma i vzhledem k jejich vývoji. Všechny tyto pojmy jsou popisovány z pohledu zvyklostí, mravů či obyčejů, vztahují se tedy k sociálnímu kontextu. V dnešní době se morálka a étos z pohledu subjektivního přiklání ke způsobům chování jedinců. I přes tuto podobnost nalezneme mezi pojmy určité rozdíly. Například morální výchovu lze z pohledu odborníků chápat jako soubor určitých činností, jež vedou k rozvoji morálního myšlení. Oproti tomu mravní výchova se zaměřuje spíše na utváření charakterových vlastností osobnosti související s mravním jednáním člověka. Vzhledem k výše uvedenému je proto nejvýhodnější využívat pojmu etická výchova, jež zahrnuje všechna uvedená spojení ovlivňující mravní stránku osobnosti. (Vališová, Kašíková, Bureš, 2011)

Etická výchova je chápána jako záměrné působení na rozvoj:

- *citového prožívání mravní skutečnosti-kultivace citové stránky osobnosti, zejména tzv. vyšších citů;*
- *morální myšlení-usuzování-kultivace kognitivních a metakognitivních procesů zaměřených na specifická morální témata, problémy a otázky volby konfliktu hodnot;*
- *mravní přesvědčení-kultivace etických postojů a hodnot;*
- *sebevlády-kultivace volní stránky osobnosti, rozvoj sebekázně;*
- *etické jednání-kultivace behaviorální stránky.* (Vališová, Kašíková, Bureš, 2011, s. 293)

4.1 Kázeň ve školách

Existuje mnoho definic kázně, z obecného hlediska bychom však mohli kázeň vymezit jako vědomé dodržování daných norem. V tomto znění slovo „zadané“ určuje rozdíl mezi pojmy mravnost a kázeň. Oproti tomu slovo „vědomé“ poukazuje na určitou souvislost mezi kázní a normami. Z uvedeného vyplývá, že člověk, který se neorientuje v normách potřebných pro morální jednání, často nerozezná rozdíly mezi kázní či nekázní. Jiné parametry pro kázeň se využívají také u lidí s psychickými, duševními nemocemi nebo u žáků s ADHD, jež se ve školách často mylně vztahuje na nekázeň dětí. (Bendl, 2011)

Školní kázeň se řídí dvěma normami. Tou první je psaný školní řád, v některých případech si učitel ve své třídě zavede třídní řád, který je však v souladu se školním řádem. Za druhou, nepsanou normu se považují příkazy vedení školy společně s pedagogy a jinými

zaměstnanci školy. Školní kázeň lze tedy pojmout jako vědomé dodržování stanovených pravidel ať už v psané nebo mluvené podobě. Problém kázně je vzhledem k dnešní době čím dál více diskutovaným tématem. Dnes se mnohé vzhledem ke kázni změnilo, někteří pedagogové dokonce kázeň považují za omezování práv a možností jedince k vyjadřování vlastních názorů či osobnostního rozvoje. Oproti tomu nelze opomenout fakt, že pro přínosnou výuku ve školách je kázeň nezbytná. Je proto důležité pojmout kázeň ze správného hlediska. (Bendl, 2011)

Na kázeň lze nahlížet z více pohledů. Na jedné straně otrocké neboli slepé poslušnosti, na straně druhé jako úcty ke staršímu. Podle výše uvedeného lze konstatovat, že přístup ke kázni se výrazně změnil, a to zejména tím, že dříve se děti přizpůsobovaly škole, kdežto dnes je tomu naopak. Školní povinnosti, styl a způsob výuky, hodnocení kázeňských přestupků a další, vše zmíněné se přizpůsobuje potřebám dnešních žáků. (Bendl, 2011)

4.2 Důvody nekázně v dnešních školách

Důvodů pro nekázeň existuje celé řada. Mezi dnešními dětmi to mohou být např. projevy zvýšené citlivosti nebo agresivity, bezohlednost, neuctivost, sobeckost, sebestřednost a další. Formy školní nekázně se mění s narůstajícím negativním chováním, jež je úzce propojeno s pokroky v kultuře, vědě, technice a celkově vývojem nových technologií. Pod těmito formami si můžeme představit šikanu, různé vulgární vyjadřování, drzost, opisování za pomoci telefonů, problémy s alkoholem, drogami, kouřením, to vše patří do lehčích projevů nekázně. V těch horších případech to může být nošení výbušnin, výhrušné telefonáty o umístění výbušnin ve školách, jakékoliv užití zbraně v prostorách školy, naštěstí tyto případy se v ČR neobjevují téměř vůbec. (Bendl, 2011)

Mezi další důvody nevhodného chování ve školách samozřejmě patří způsob výchovy a působení vzoru, tedy chování rodičů, kterému je dítě od narození dennodenně vystavováno. Zde existuje také mnoho okolností. Buď je dítěti poskytována přemíra péče, je rozmazlené, rodiče pro něj udělají vše, co mu na očích vidí. Tyto děti nemají žádné povinnosti a v rodičích nevidí žádnou autoritu. Pro takové případy je těžké zvykat si na jakákoliv pravidla určena školou, jestliže doposud nebyly ničím a nikým omezovány. Druhým typem mohou být rodiče s přehnaně tvrdou výchovou, přemírou pravidel, povinností, proto se alespoň ve škole touží od těchto pravidel odpoutat jejich častým překračováním.

V neposlední řadě bychom neměli opomíjet přístup pedagogů k žákům a celkově k vyučovacímu procesu. Špatná organizace hodiny, monotónní výklad, neustálé přepisování

z tabule je pro dnešní mládež nezáživné a ubíjející. To všechno vede k nekázni a potřebám dětí, žáků či studentů vyrušovat za účelem udělat hodinu zajímavější. (Čapek, 2010).

4.3 Prevence nekázně ve školách

Na konci předchozí kapitoly jsme se zmínili o negativní úloze pedagoga v rámci školní kázně. Pedagog může na žáky působit i v opačném směru prostřednictvím prevence nevhodného chování. Z čehož vyplývá, že pokud učitel zvolí správné metody a formy k organizaci výuky prostřednictvím nových, zajímavých, praktických, názorných ukázek jako např. videa k tématu, různé pracovní listy, debaty, skupinové práce a další, potom je velká pravděpodobnost předejití vyrušování v hodinách. Mnozí učitelé si bohužel neuvědomují, že nesou značný podíl na klimatu ve třídě a tudíž s ním spojené chování žáků ve výuce. (Čapek, 2010)

Způsoby, jak předcházet nekázni:

- vstřícný postoj k názorům žáků;
- vytváření pravidel za pomoci žáků a jeho následné rozebrání v rámci toho, co je správně;
- práce na vztazích mezi žáky ve třídě nebo žáky a samotným pedagogem;
- smysluplná činnost v průběhu vyučování;
- přiměřené kladení požadavků na žáky;
- učit žáky využívat komunikačních a sociálních dovedností, vzhledem ke schopnosti naučit se řešit konflikty bez agresivního chování;
- jednou z nejvýznamnějších složek prevence je uspokojování základních lidských potřeb žáků, např. pohyb, aktivita, respekt, úspěšnost.(Vodáková, 2008)

4.3.1 Vliv etické výchovy učitelů

Učitelé se ve velké míře podílejí na vývoji etické stránky osobnosti žáků, studentů, a to hned v několika rovinách. Mezi první z nich bezpochyby patří způsob využívání určitých naučených pravidel či norem schvalovaných společností, ve které se pohybujeme. Tato pravidla jsou důležitá pro komunikaci mezi lidmi v situacích běžného života. Přispívají též k fungování určitých systémů, v tomto případě se jedná o školy nebo i výchovně vzdělávací zařízení.

Další důležitá rovina je zaměřena na etiku v podobě předávání zkušeností daných pedagogů spojené se správnými vzory pro dospívající jedince. V těchto rovinách by pedagogové neměli opomíjet náhled na reálný život ve společnosti a pokoušet se navést jednotlivce na správnou životní cestu. Je tedy na místě zapojovat do výuky též situace ze života, naučit žáky pouhé teorii, kterou v praktickém životě stejně nevyužijí. Všechny výše zmíněné roviny spolu souvisejí a v praxi jsou využívány komplexně. Můžeme říci, že etické chování tvoří základ pro cíle a prostředky výchovy. To vše přispívá k výchovně-vzdělávacímu procesu. (Vacek, 2011)

Už několikrát bylo řečeno, že pro rozvoj charakterových vlastností je bezpochyby důležitým činitelem pedagog. Vlivy, kterými pedagog pozitivně působí na tento rozvoj, jsou zprostředkovány následujícím:

- *jeho dlouhodobou motivovaností rozvíjet mravní stránku žáků;*
 - *jeho dostatečnými znalostmi z oblasti filozofie, etiky, psychologie (zde je důležité zvláště poučení o zákonitostech morálního vývoje dítěte-tedy poznatky z psychologie morálky) a samozřejmě pedagogiky a dalších souvisejících oborů;*
 - *jeho dovednostmi kompetentně a promyšleně ovlivňovat mravní vývoj svých svěřenců.*
- (Vacek, 2010, s. 46)

Autorita- ta je v dnešní době velmi důležitou součástí kázně, a to nejen ve školním prostředí. Autorita má několik typů, např. *statutární-* má úzkou spojitost s formální či poziční autoritou, závisí tedy na postavení a míře vlivu jedince. Další je *charismatická-* závisí na osobnosti člověka, na její působení má vliv vyzařovaná energie, přiměřené sebevědomí, takt, empatie, schopnost správné komunikace a další pozitivní charakteristiky jedince. *Odborná-* je získána na základě profesních schopností, znalostí a dovedností. *Morální-* je rozvíjena poctivým přístupem jak k sobě samému, tak k ostatním lidem v okolí.

Je velmi obtížné zvolit vždy správnou míru autority v aktuální situaci. Někteří učitelé, zaměstnavatelé či rodiče si ji násilně vynucují, což není zrovna nejlepší volba. Nejvhodnější by bylo, zejména pro již zmíněné prostředí školy, vhodné propojení všech typů autorit. Tuto autoritu nazýváme *globální*, většinou se však přikláníme k jednotlivým autoritám samostatně. Některých kantorů si vážíme pro jejich odbornost, jiné pro lidskost či sympatičnost atd. (Kron, 1989 in Vališová, 2008)

Musíme však podotknout, že vybudovat si autoritu ve třídách není zvláště v dnešní době vůbec jednoduché. Proto kantoři, ve kterých žáci nevidí zcela žádnou autoritu, mají v průběhu výuky velmi špatnou kázeň, jež se posléze projeví na znalostních výsledcích třídy.

Motivovanost učitelské profese- motivace je ve výchovně-vzdělávacím procesu velmi důležitá, a to nejen ze strany žáků, ale především i pedagogů. Kantor, který nemá pevně stanovené dosažitelné cíle při své práci, nebo má, ale bohužel za nimi nevidí žádné výsledky, se často stává pasivním. Mnohdy v tomto povolání hrozí i syndrom vyhoření. Motivaci pro učitelské povolání postrádají zejména takoví, kteří se k tomuto povolání dostali pouze z důvodu, že v jejich vysněné profesní oblasti nenašli uplatnění. Pracují tedy mechanicky z důvodu přežití. Tento druh učitelů nezajímá jakýkoliv rozvoj dospívajících.

K nemotivovanosti učitelů přispívá také dnešní postoj společnosti k tomuto povolání nebo alespoň to, jak učitelé vidí sebe samotné. Většina učitelů pokládá své povolání za málo prestižní. Zajímavostí je, že podle většinové společnosti hned po lékařích a vědcích mají své místo učitelé. Lidé ve zmíněné profesi mají často tento pocit zejména kvůli zvyšujícím se nárokům kladených na jejich práci a s tím spojené nízké platové ohodnocení. Je potřeba si však uvědomit, že v tomto případě výše platu nemá nic společného s prestiží povolání. (Vališová, 2007)

Motivovaným učitelem je takový, jenž přejímá částečnou zodpovědnost za správný vývoj žáka po všech stránkách osobnosti, tedy vzdělávací, ale i výchovné, etické a dalších. Aby byli učitelé schopni převzít tuto odpovědnost za žáka, je nutná jejich příprava jak v oborech pedagogicko-psychologických, tak filozoficko-etických. Každý tento obor obnáší vše potřebné k získávání kompetencí využitelných k celkově správné etické výchově. Tito učitelé svou profesi považují za poslání, jejich činnost je naplňuje a ve své práci vidí smysluplnost. Bohužel takových učitelů dnes už není mnoho. (Gluchmanová, Gluchman, 2008)

5 Adolescence a dospívání

Protože adolescence neboli dospívání je natolik rozsáhlé téma, že bychom na něj mohli soustředit celou práci, rozhodla jsem se ho pouze okrajově nastínit.

Adolescence pochází z latinského slovesa *adolescere*=dorůstat, dospívat, mohutnět. Pojem adolescenti se dá vyjádřit v synonymech jako např. dospívající, dorost, jenž se nejčastěji využívá v lékařských vědách nebo v širším slova smyslu se označuje jako mládež, bližší oborům pedagogiky či sociologie. (Macek, 1999)

Dospívání lze charakterizovat jako přechodnou dobu mezi dětstvím a dospělostí. Mluvíme zde o věku mezi rokem 10-20. Rozděluje se na dvě fáze, první fáze neboli raná adolescence je od 10 do 15 let, druhá, pozdní adolescence od 15 do 20 let, někdy i výše. Toto vývojové období má vliv na celkové utváření osobnosti jedince ve všech oblastech, jednak v somatické, psychické, ale i v sociální. Vzhledem k ontogenezi člověka je jejím základním znakem dokončení fyzického a psychického vývoje, s ním úzce propojeného sociálního vývoje. Dospívání je ovlivňováno kulturními a společenskými podmínkami vzhledem k očekávání společnosti. Znázorňuje též konkrétní životní etapu se svými typickými znaky v souvislosti s životním cyklem. Zkrátka je to období vybírání správných voleb, dosažení co nejlepšího sociálního postavení a zejména období, kdy na základě výše zmíněného si jedinec utváří vyspělejší a subjektivně přijatelnější formu vlastní identity. (Vágnerová, 2012)

5.1 Komunikace a dospívání

Komunikaci s dospělými je často ovlivněna tím, že dospívající mluví před rodiči pouze o těch věcech, které jsou pro rodiče podle nich přijatelné. Snaží se vyhnout problémům s rodiči a přílišnému moralizování. Potřebují mít své soukromí a navíc jim názory rodičů přijdou nezajímavé a neustále se opakující. Možností, jak předcházet konfliktům v komunikaci mezi rodiči a dospívajícími, je několik, pro rodiče je především důležité následující:

- být otevřený vůči změnám v tomto období, to znamená schopnost včas přijmout přicházející změny spojené s dospíváním včetně komunikace svého dítěte;
- důležitá je patřičná vnitřní vyrovnanost rodiče pro zvládnání nečekaných každodenních překvapení, která jsou dospívajícími přichystána;
- potřeba vyrovnat se s faktem, že přímé výchovné působení na děti v období dospívání končí, určité věci, které rodič nezvládl, už v současnosti napravit nelze.

(Plaňava, 2005)

Mezi další možnosti může patřit vhodně zvolený čas s dospívajícími, ve starším věku je však důležité respektovat jejich soukromí. Při rozhovoru je vhodnější využívat otevřených otázek jako např. Jak ses dnes měl? Důvod je prostý, na uzavřené otázky lze odpovědět pouze ano nebo ne. Důležitý je tón hlasu a způsob vyjádření nesouhlasu, i sporné diskuze lze vést na přátelské úrovni, bez přílišného poučování. Je velmi důležité naslouchat názorům, argumentům dospívajících a respektovat jejich pohled na věc. Co se týče otázky sebevědomí, zde by si měli rodiče dávat pozor na jakoukoliv kritiku dospívajících, zejména co se týče jejich vzhledu. Je podstatné sebevědomí zvyšovat, to je důležité pro dospívající jedince v jakémkoliv věku, samozřejmě se jedná o sebevědomí na zdravé úrovni.

Většina dospívajících nerada mluví o svých pocitech, těžko se jim slovně vyjadřují. I zde má své místo podpora, pochopení a trpělivost, než nám je dospívající schopen vysvětlit, z jakého důvodu se v té konkrétní situaci zachoval tímto způsobem. Trestem bez odůvodnění se nic neřeší, vždy vše má své opodstatnění.

Dospívajícím v jakémkoliv věku, dokonce i dospělým lidem povětšinu času záleží na tom, jaké mají sociální postavení mezi vrstevníky nebo v rámci společnosti celkově. Je proto důležité umět odhadnout, kdy, kde a co mohou říci, tedy takt rodiče. Nejvhodnější je, když se problémy řeší v soukromí, čistě mezi lidmi, kterých se týkají. (Herring, 2012)

Komunikace s vrstevníky se značně odlišuje od komunikace s rodiči či jinými dospělými. Skupinovou identitu tedy netvoří pouze zevnějšek, určitý typ oblečení, ale také způsob komunikace. Každý jednotlivec se snaží vytvořit si vlastní styl komunikace, jenž se projevuje užíváním určitých frází, specifických oslovení, originality. Tento způsob komunikace má sloužit k upoutání pozornosti, proto používají rádi vulgární výrazy a gesta. Dospívající velmi rádi využívají neverbální komunikace, zejména v mladším věku, např. různé obličejové gesta. (Vágnerová, 2012)

Ve starším věku mezi sebou nejraději komunikují prostřednictvím telefonických hovorů, sms, mms apod. Mezi další využití při komunikaci mezi vrstevníky bezpochyby patří počítač, tablety, společně s využitím internetu, facebooku, skypu, e-mailu, různých chatů apod. Tento způsob komunikace má zajisté mnoho výhod jako např. rychlý způsob sdělení informací, komunikace přes skype do zahraničí a jiné. Mezi negativa patří omezování osobního kontaktu, nepříjemné informace raději napíšu, než sdělím z očí do očí, a bezpochyby hrozí nebezpečí seznámků, kde mohou lidé podávat zkreslené a nepravdivé informace. Je proto podstatné umět rozlišit, kdy nám tyto nové technologie přinášejí užitek a zjednodušují život, a kdy nám ho naopak znepríjemňují nebo ochuzují.

5.2 Vlivy působící na morální vývoj dospívajících

Na osobnostní rozvoj mají vliv stejné sociální skupiny a instituce jako v mladším školním věku, ovšem s tím rozdílem, že jejich působení má na jedince odlišný vliv. Patří sem bezesporu rodina, která i v tomto vývojovém období zaujímá důležité funkce. Významným činitelem je též škola, jež je významná pro následující studium a budoucí povolání. Neměli bychom opomenout výplň volného času dospívajících v podobě různých volnočasových aktivit, jimiž jedinec rozvíjí své schopnosti či dovednosti. Mají důležitou funkci v tom, že mohou nahrazovat problémy v rodině nebo školní neúspěchy. Dospívající si prostřednictvím těchto činností zvedá sebevědomí a v některých případech je může využít i v budoucnu, např. hra na hudební nástroj, tanec a jiné. Samozřejmě i vrstevníci jsou stále důležitým vlivem. V kapitole Vlivy působící na morální vývoj jsme se zaměřili především na vnitřní vlivy, proto se v následujících kapitolách budeme zabývat vnějšími vlivy dospívajících. (Vágnerová, 2012)

5.2.1 Rodina, škola a morálka

Rodina v podobě primární, malé společenské skupiny, má pro jedince nezastupitelný význam v každém vývojovém období. Zprostředkovává mu genetickou výbavu a působí na celkový rozvoj osobnosti v tělesné, duševní i sociální oblasti. Rodina se ve svém systému v důsledku určitých nově vzniklých situací neustále vyvíjí a mění. Např. je potřeba změnit způsob komunikace u dospívajících jedinců. Typická funkce rodiny je také částečná otevřenost, důležitý kontakt s okolím mimo rodinu, např. ve škole, se spolupracovníky, přáteli, sousedy apod. Rodina by samozřejmě nefungovala bez určitých stanovených pravidel, existuje několik typů rodin, jež se rozdělují na funkční a nefunkční.

Pro funkčnost rodiny je důležitá soudržnost s tolerancí osobních potřeb každého jejího člena. Zdravá rodina poskytuje bezpečí, zázemí, jistotu, tedy samostatnost, nezávislost v myšlení a hodnocení, ale bezesporu je zde též důležitý emoční pocit blízkosti a sounáležitosti. Rodina je jako systém adaptabilní, jež umožňuje přizpůsobení v daných vývojových etapách a konkrétních životních situacích. Důležitá je však mimo to stabilita rodiny, která v jedinci vyvolává pocit bezpečí a jistoty, patří mezi jednu z největších hodnot jedince. (Wedlichová, 2008)

Rodina u dospívajících nabývá výrazným změn, zejména co se týče vztahů mezi nimi a rodiči. Nejčastější neshody jsou odvozeny od větší potřeby volnosti dospívajících a následná přehnaná péče rodičů. V tomto období je tedy nejpodstatnější proces autonomizace, kde se

dospívající snaží odpoutat od rodiny, přesněji zbavit se přehnané kontroly a rozhodovat o sobě samém. Přestože potřebují větší volnost, je zde podstatná také jejich opora, tedy udržení rovnováhy mezi připoutáním a postupným osamostatňováním. Podpora rodičů nemá vliv jen na emocionální stránku, ale zároveň získávání nových zkušeností a začleňování do širšího sociálního světa. (Vágnerová, 2012)

Škola jako vliv působící na morální vývoj dospívajících může ovlivnit jedince hned v několika směrech. Plnohodnotné vzdělání by nemělo směřovat pouze k co nejlepšímu prospěchu, ale měla by zde být podstatná také prevence nežádoucího chování, negativních projevů, agrese, zneužívání různých návykových látek apod. Z čehož vyplývá, že dobrá škola by měla připravit studenty nejen pro úspěch při následovném studiu, ale také podporuje touhu po poznání využitelného v běžném reálném životě, třeba i v budoucím povolání. (Peterson, 2006 in Slezáčková, 2012)

Dospívající si již uvědomuje význam školy pro budoucnost. Pozitivní zvládnání školních nároků podložené dobrými výsledky i chováním ve škole směřuje buď k dosažení bezproblémového vztahu s rodiči, nebo je brána jako bezvýznamná nutnost. Prostřednictvím vzdělání si dospívající uvědomují své společenské zařazení a uplatnění v budoucnosti ve spojitosti s přestupem na vyšší vzdělání nebo v návaznosti na výběr povolání. Výběr vhodného oboru pro budoucí profesi je ovlivněno i individuální identitou jednotlivců.

Pro většinu mladých lidí je jedním z hlavních životních cílů dosáhnout určitého, co možná nejvyššího vzdělání právě pro získání významnějších sociálních pozic. Na druhé straně jsou mladí, kteří se přiklánějí spíše k výučným oborům, většinou v návaznosti na jejich průměrný, mnohdy až podprůměrný prospěch na základní škole. Druhý typ mladých lidí má v životě trošku odlišné hodnoty, tedy na přední příčky neřadí školu, ale například co možná nejrychleji získat trvalý platový příjem.

Školu jako systém sekundárního vzdělávání můžeme též pokládat za sjednocující prostředí. Snaží se rozvíjet zejména ty schopnosti, jež společnost pokládá za důležité. Úspěšnost nebo naopak neúspěšnost při průběhu studia vždy má určitý vliv na sebehodnocení a jiné postoje dospívajících. (Vágnerová, 2012)

„Vztah ke škole lze interpretovat jako transformovaný vztah k celé společnosti, jejím hodnotám, normám i k vlastnímu postavení, které zde jedinec zaujímá. Nepřijetí standardních hodnot a norem se může projevit odmítnutím vzdělání jako hodnoty majority či skupiny dospělých. Mnohé adolescentní skupiny mají tuto ideologii, chtějí jiný způsob života, než jaký jim nabízí většinová společnost.“ (Vágnerová, 2012, s. 420)

5.2.2 Vrstevníci a morálka

Osamostatňování dospívajících bývá doprovázeno orientací na jiné sociální skupiny. Vrstevníci mají na dospívající čím dál větší vliv zejména proto, že mají podobné problémy jako oni, jsou tedy v rovnocenném postavení. Se svými vrstevníky sdílí povětšinou stejné názory, hodnoty i podobný způsob života.

Vrstevnícká skupina se též podílí na utváření individuální identity jedinců. Má referenční význam, což znamená, že tvoří základ pro pozorování zkušeností, tedy poskytuje dospívajícím potřebnou zpětnou vazbu. Vrstevníci přispívají k sebepoznání a sebehodnocení dospívajících. Ovlivňují též různé psychické potřeby: potřeby stimulace- společné aktivity, prožitky; potřeba smysluplného učení- spojitost se zkušenostmi, zde jde o napodobování vrstevníků navzájem; potřeba jistoty a bezpečí; potřeba být akceptován- důležité je zde získat dobrou prestiž, pro dobré postavení ve skupině je jedinec schopen porušit i společenské normy. Normy, kterými se řídí jednotlivci ve skupině dospívajících, jsou povětšinou v rozporu od obecně platných pravidel. (Vágnerová, 2012)

Tlak vrstevníků a potřeba dospívajících někam patřit má v dnešní době vysoký vliv na nežádoucí chování. Názory vrstevníků jsou pro dospívající mnohem důležitější než názory rodičů. Dospívající se snaží své vrstevníky za všech okolností napodobovat. Na druhé straně jsou tzv. samotáři, kteří odmítají určité způsoby jednání svých vrstevníků, a tím se vzdali možnosti někam patřit. Není tedy v dnešní době vůbec jednoduché zachovat si vlastní identitu a vyhnout se určitému škodlivému způsobu života ať už ve formě užívání alkoholu, kouření, záškoláctví, v těch horších případech i užívání drog.

Je zde tedy bezpochyby důležitý přiměřený zájem rodičů o vrstevníky, kteří se pohybují kolem jejich dospívajících dětí. Bohužel se nedá vyhnout určitému střetu mladých lidí s porušováním společensky uznávaných norem, většinou je toto porušování v rámci mezí a dočasné, bohužel v jiných případech může přetrvávat do dospělosti a být považováno za trvalý způsob života. (Hajný, 2003)

5.2.3 Profese a morálka

Po ukončení profesní přípravy prostřednictvím vzdělání následuje nástup do zaměstnání. Profesní role je spojena s určitou sociální pozicí. Vzhledem k ekonomické soběstačnosti se tito jedinci považují za dospělé. Mnohdy se mění také postoje rodičů, kteří výdělečně činným dospívajícím dávají větší právo o sobě rozhodovat.

Na pracovišti platí jiná pravidla než ve škole. Spolupracovníci se většinou starají pouze o svou práci, aby měli své věci v pořádku, nezajímá je neúspěch jiných. Jsou zde platné též jiné sociální normy a vzory. Adaptace na nové prostředí, prostory pracoviště, spolupracovníky je občas velmi náročná a nejde o otázku několika dnů, ale někdy i týdnů nebo třeba měsíců. Zaměstnání přináší nejen větší svobodu, ale zejména závazky a zodpovědnost. Nesmíme opomenout fakt, že nezaměstnanost mnohých mladých lidí může zvyšovat riziko asociálního chování. Tito lidé mnohdy přemýšlí tak, že jelikož je společnost nepřijala, nedala jim možnost získat pracovní uplatnění, nebudou proto respektovat její normy. (Vágnerová, 2012)

Důležitou součástí pracovního poměru je spokojenost se zvolenou prací. Spokojenost s prací se netýká ničeho jiného, nežli postojů a pocitů, které jedinci vůči své práci mají.

Morálka se v souvislosti s prací považuje za odpovídající hodnotu spokojenosti. Morálka je směrem k práci popsána v několika definicích, tou první je např. definována jako „*míra, v jaké jsou uspokojovány potřeby jedince, a míra, v jaké jedinec vnímá, že tato spokojenost pramení z jeho celkové pracovní situace.*“ (Tak Guion, 1958 in Armstrong, 2007, s. 228)

Jiná definice popisuje, že morálka „*je pocit toho, že jsme akceptováni skupinou pracovníků a že do ní patříme prostřednictvím oddanosti společným cílům.*“ (Gilmer 1961, in Armstrong, 2007, s. 228)

5.3 Současná generace dospívajících

V současné době se pohled na průběh a celkově význam dospívání podstatně změnil. Adolescenti v dnešní době nevidí dospívání jako období mnohých nepříjemných změn, krizí a mnoha konfliktů. Naopak, vnímají dospívání jako určitou volnost na sebezpracování, seberealizaci. Proto přechod z dospívání do dospělé reality jim často přijde příliš nudný a svazující. To je důsledkem toho, že dnešní mladí lidé se do dospělého světa příliš rychle nehrnou. Dokud můžou, přebývají u rodičů, většinou pod záminkou studia, někteří bohužel i v období zaměstnání. Stávající generace se od předchozích liší zejména jinou mírou osobních zkušeností, kterou pokládají za samozřejmost. Například zde můžeme zařadit svobodu projevit vlastní názor, neomezené možnosti studia, cestování do zahraničí nebo právě podpora jejich seberealizace. (Adolescence, 2003)

Tedy dospívající 21. století se charakterizují zejména kultem mládí, jinými slovy oddalováním dospělosti. Mezi mladé lidi se dnes řadí např. i jedinci, jejichž věk přesahuje třicet let. (Smolík, 2010)

6 Projevy morálního vývoje v jednání dospívajících

V následující části mé práce jsem se rozhodla zabývat níže zmíněnými cíli. Pokusím se tedy svým výzkumným šetřením dosáhnout těchto stanovených cílů.

Cíle práce

Cíl 1

Přiblížit morální jednání studentů vybraných středních škol na základě krátkých příběhů.

Cíl 2

Na základě získaných dat studentů, prostřednictvím vyplnění první části dotazníku vytvořit záznam volných odpovědí studentů k daným situacím.

Cíl 3

Přiblížit některé morální hodnoty studentů středních škol.

Cíl 4

Přiblížit pohledy učitelů na činitele, kteří ovlivňují morální vývoj dospívajících.

Cíl 5

Vytvořit záznam odpovědí respondentů na podkladě strukturovaného rozhovoru.

7 Metodika práce

7.1 Výběr výzkumného šetření

Morální vývoj je důležitý, jelikož se prostřednictvím něho odráží jednání člověka v průběhu celého života. Je ovlivňován mnoha faktory vnějšími i vnitřními. Můžeme tedy bezpochyby konstatovat, že tento vývoj je ovlivněn nejen rodinou, vrstevníky, etickou výchovou pedagogů, ale také charakterovými vlastnostmi nebo intelektem jednotlivců.

Výzkumná část mé práce se proto zabývá zejména působením těchto vlivů na morální chování dospívajících a také na hodnoty vztahující se k mravnímu vývoji. Mravní hodnoty tedy vytyčují to, co je pro nás v životě důležité více či méně. Bohužel si často výše zmínění činitelé, zejména rodiče a pedagogové, nejsou vědomi toho, jak velkou nesou zodpovědnost za správné nasměrování morálního vývoje a utváření životních hodnot u dětí a posléze dospívajících.

7.2 Popis výzkumného šetření

Ve své práci jsem pro získání dat potřebných k doložení stanovených cílů použila metodu dotazníku rozděleného do dvou částí a následně metodu polostrukturovaného rozhovoru. Nepopíratelnou výhodou těchto metod je, že během krátkého času jsem byla schopna získat větší množství informací, s kterými jsem posléze mohla pracovat.

Dotazník se na bázi vytyčených cílů skládá ze dvou odlišných částí. Ta první se zabývá popisem krátkých příběhů s morálním podtextem, na základě nichž si vybraní respondenti zvolí odpověď z nabídky podle vlastního morálního uvážení. Nabídnuté odpovědi jsou vždy čtyři, zaměřují se na různá jednání vzhledem k dané situaci v příběhu. Poslední je vždy s možností vlastního způsobu jednání, který v nabídce není uveden. Druhá část dotazníku je zaměřena na morální hodnoty vybraných respondentů. Tyto hodnoty jsou očíslovány škálami od 1 do 10. Přičemž 1 vždy značí nejméně podstatné morální hodnoty a 10 nejvíce podstatné hodnoty v rámci stanovení vlastních žebříčků hodnot.

Polostrukturovaný rozhovor byl uskutečněný formou interview, přičemž se v jeho průběhu používaly předem vytvořené otázky zaměřeny na činitele ovlivňující morální vývoj dospívajících. Informace, které jsem nasbírala pomocí využitých metod dotazníku a polostrukturovaného rozhovoru, mají totožný, tedy kvalitativní charakter. Sesbíraná a zpracovaná data budou zaznamenány v tabulkách následujících kapitol. Celkový přehled dotazníku a otázek použitých při interview jsou uvedeny v přílohách č. 4. a č. 7.

7.3 Výběr respondentů a jeho kritéria

Pro zodpovězení otázek interview v polostrukturovaném rozhovoru a získání informací z vyplněných dotazníků jsem využila spolupráce se třemi školami. Do výzkumného šetření se zapojily tyto školy: Gymnázium Jana Blahoslava a SPGŠ Přerov, Gymnázium Františka Palackého Valašské Meziříčí a Střední zdravotnická škola Vsetín. Zaměřila jsem se na studenty středních škol, konkrétně třetích ročníků. Tuto věkovou skupinu studentů jsem si vybrala na základě jejich morálního vývoje, tedy vyspělosti. Dle mého názoru jsou pro můj výzkum nejvíce vhodnou skupinou vzhledem k tomu, že většinu studentů třetích ročníků nepovažujeme za zcela vyspělé, ale ani za děti. Umí se tedy už v mnohém rozhodovat sami za sebe, oproti prvnímu nebo druhému ročníku, kde je řada studentů ještě stále duchem na základní škole. Samozřejmě nesmíme opomenout existující výjimky, tedy jedince dospívající z určitých důvodů mnohem rychleji nebo naopak pomaleji. Zvolila jsem si však takový typ škol, kde jsou tyto rozdíly nepatrné.

Do výzkumu jsem zapojila z každé této školy dvě třídy třetích ročníků, tedy celkem se výzkumu zúčastnilo 141 studentů, z čehož zde bylo 31 chlapců a 110 dívek.

7.3.1 Výběr respondentů pro šetření na základě polostrukturovaného rozhovoru

Pro polostrukturovaný rozhovor jsem zažádala o spolupráci některé učitele z výše vybraných škol. Šlo o výběr bez jakéhokoliv omezení, tedy respondenti byli různého věku, pohlaví, aprobace či délky praxe atd.

Osloveným učitelům byl hned z kraje vysvětlen cíl šetření a také jim byl umožněn předem náhled na otázky potřebné k zodpovězení v průběhu interview. Na základě vlastního uvážení se rozhodli, zdali se na tomto výzkumu chtějí podílet. Konečný počet zúčastněných na tomto šetření bylo 6 respondentů pracujících na již zmíněných školách. Zvolila jsem si tedy z každé školy dvě třídy se dvěma učiteli.

Strukturu dotazníku a otázky, které jsem použila v polostrukturovaném rozhovoru, byly vytvořeny za pomoci Mgr. Miluše Hutýrové, Ph.D. Po ověření srozumitelnosti dotazníků jsem se obrátila na výše uvedené školy s prosbou o jejich vyplnění. Obdržené vyplněné dotazníky se všemi potřebnými informacemi byly následně vyhodnoceny na základě vytyčených cílů. I data sesbírána z polostrukturovaných rozhovorů byla taktéž zpracována dle těchto cílů.

7.4 Průběh výzkumného šetření

Výzkumné šetření probíhalo na třech mnou zvolených školách, a to na odborné střední škole ve Vsetíně, Přerově a na gymnáziu ve Valašském Meziříčí. Na Gymnáziu Jana Blahoslava a SPGŠ v Přerově bylo třeba předložit žádost o povolení šetření, ale na následujících dvou školách toto povolení nebylo nutné předkládat, přesto ředitelé škol tento souhlas k získání a následnému zpracování dat prostřednictvím dotazníků na jejich školách podepsali. Tyto dokumenty ke schválení písemného opatření jsou umístěny v přílohách č. 1-3.

Celková účast na výzkumném šetření činila 141 respondentů, tedy studentů středních škol, jež byli osloveni s prosbou o vyplnění dotazníků potřebných k dosažení stanovených cílů výzkumu. Studenti byli ve větší míře ženského pohlaví, jelikož byla do výzkumu zahrnuta střední zdravotnická škola a částečně i pedagogická škola, kde je více děvčat. Kromě studentů bylo do výzkumu zahrnuto celkem 6 pedagogů výše zmíněných škol, kteří se podíleli na poskytování dat prostřednictvím metody rozhovoru, a tím možnosti dospět k dalšímu vytyčenému cíli.

Komunikace jak s žáky, tak s pedagogy oslovenými k pomoci při získání dat prostřednictvím rozhovoru proběhla bez problémů. Jednotlivé pedagogy jsem na zmíněných školách navštívila během níže uvedených dnů. Všichni byli velmi ochotni k odpovědím na dané otázky na téma mé bakalářské práce Morální vývoj u dospívajících.

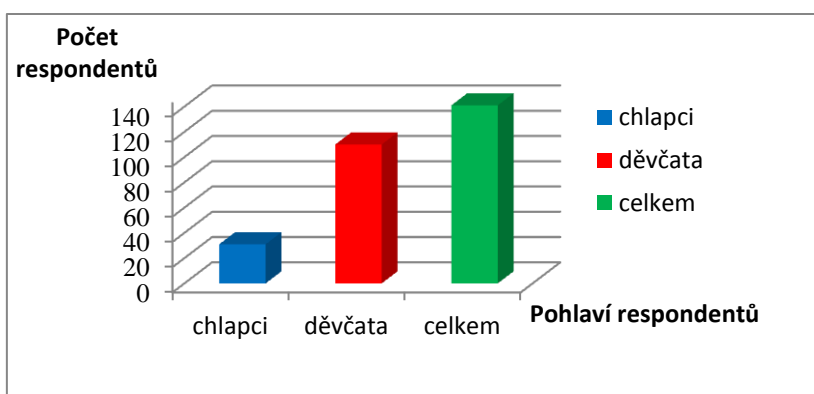
Výzkum na těchto středních školách probíhal od 28. února do 30. března. Jak už jsem se zmínila výše, spolupráce se všemi respondenty včetně vedení škol probíhala bez jakýchkoliv komplikací. Všichni bez výjimky byli velmi ochotni, vstřícní, dokonce mě zaujal i zájem studentů při vyplňování dotazníků. Spousta studentů využila v mém dotazníku volné odpovědi a vyjádřila svůj vlastní názor k dané problematice, což mě velmi potěšilo a též pomohlo při následném vyhodnocování.

8 Vyhodnocení obecných dat získaných během výzkumného šetření

Na výzkumném šetření se podílelo celkem 141 respondentů. Z tohoto celkového počtu 141 respondentů (100%) bylo pouze 31 chlapců (22%) a 110 dívek (78%).

	chlapci	děvčata	celkem
n ¹	31	110	141
f ¹	22%	78%	100%

Tabulka č. 1 - Pohlaví respondentů

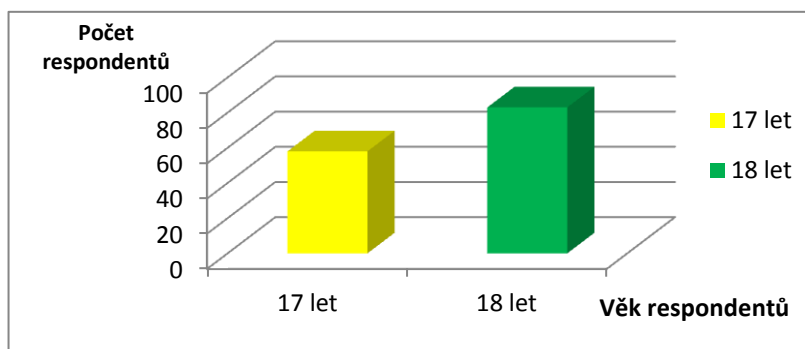
Graf č. 1 - Pohlaví respondentů

Věk respondentů

Jelikož byl výzkum zaměřen na studenty 3. ročníků, jejich věk se pohyboval ve věkové skupině 17 a 18 let. Z celkového počtu 141 respondentů (100%) je 58 respondentům 17 let (41%), zbylým 83 respondentům 18 let (59%).

	17 let	18 let
n ¹	58	83
f ¹	41%	59%

Tabulka č. 2- Věk respondentů

Graf č. 2- Věk respondentů

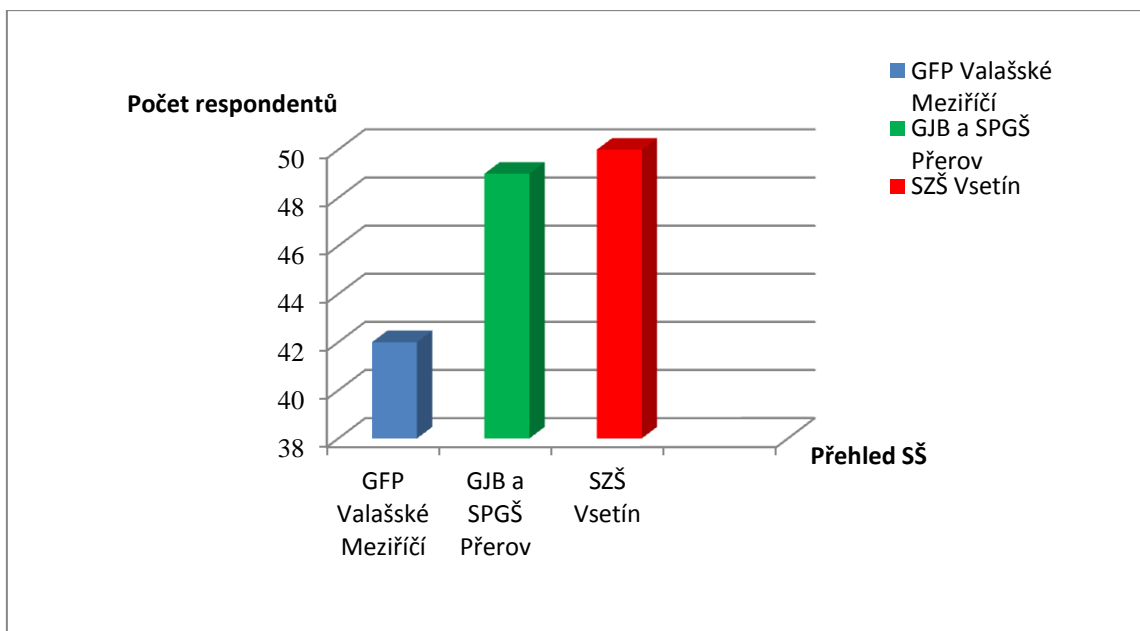
Přehled zúčastněných škol ve výzkumném šetření

Výzkumného šetření se zúčastnily celkem tři školy: Gymnázium Františka Palackého Valašské Meziříčí, Gymnázium Jana Blahoslava a Střední pedagogická škola Přerov a Střední zdravotnická škola Vsetín. Celkově bylo respondentů z těchto škol 141. Jednotlivě byly školy zastoupeny následujícím počtem respondentů:

- z Gymnázia Františka Palackého Valašské Meziříčí se zúčastnilo celkem 42 respondentů (100%), z čehož bylo 16 chlapců (38%) a 26 dívek (62%);
- z Gymnázia Jana Blahoslava a SPGŠ Přerov se zapojilo celkem 49 respondentů (100%), z čehož bylo 15 chlapců (31%) a 34 dívek (69%);
- ze Střední zdravotnické školy Vsetína se zúčastnilo celkem 50 respondentů (100%), z čehož byli pouze 2 chlapci (4%) a 48 dívek (96%).

	GFP Valašské Meziříčí		GJB a SPGŠ Přerov		SZŠ Vsetín	
n¹	42		49		50	
f²	chlapci	dívky	chlapci	dívky	chlapci	dívky
	30%	62%	31%	69%	4%	96%

Tabulka č. 3- Přehled SŠ a celkový počet studentů na těchto školách

Graf č. 3- Přehled SŠ a celkový počet studentů na těchto školách

8.1 Vyhodnocení výsledků výzkumu na základě cíle č. 1: Přiblížit morální jednání studentů vybraných středních škol na základě krátkých příběhů.

Vyhodnocení první části dotazníku, jež se skládá z krátkých příběhů s morálním podtextem. Zde kladu důraz na výběr odpovědí studentů v souvislosti s jejich morálním jednáním či zásadami zvolenými v konkrétních situacích a popsány prostřednictvím těchto krátkých příběhů.

Příběh číslo 1 - prostředí školy: kamarád/ka versus třídní kolektiv

Jeden z tvých nejlepších kamarádů/kamarádek se účastní šikany slabšího spolužáka z vedlejší třídy. Třídní učitel/učitelka apeluje tím, že bude celá třída po škole, dokud se dotyčný k danému činu nepřizná. Jen ty víš, jak daná situace probíhala, avšak kamarád/ka se odmítá přiznat. Jak by ses v dané situaci zachoval/la?

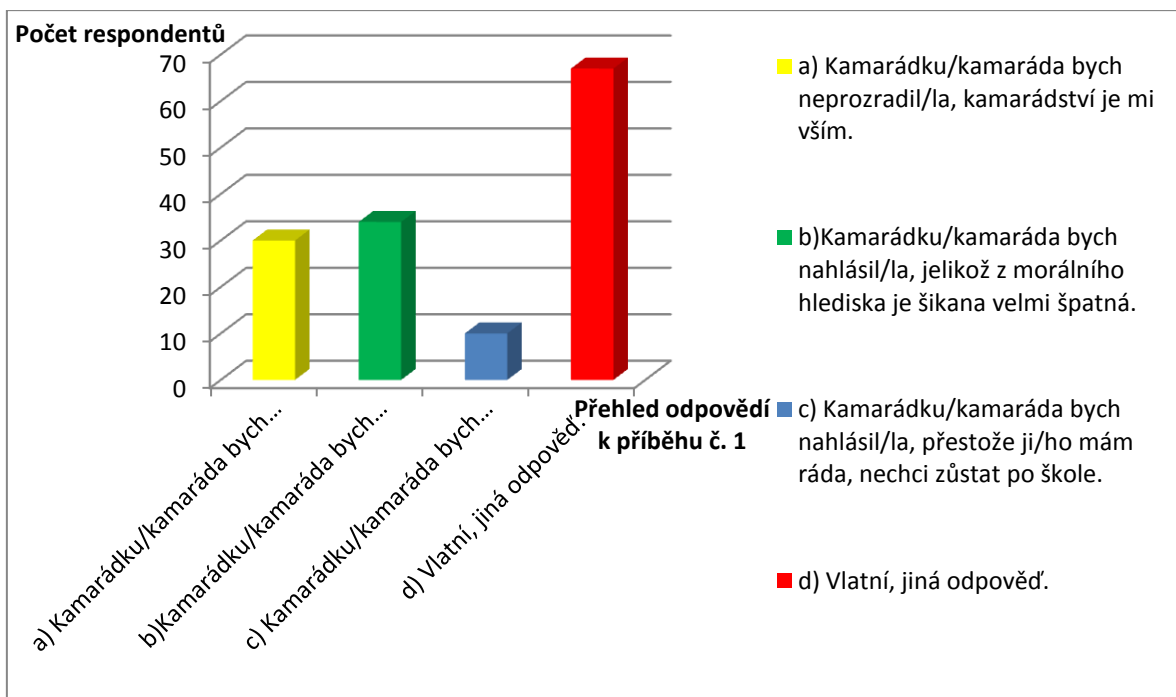
Objasnění příběhu číslo 1

V této situaci je pozornost zaměřena jednak na správný přístup vůči svému kamarádovi/kamarádce a na straně druhé odpovědnost k třídnímu kolektivu. Nemůžeme však opomenout nevhodné jednání kamaráda/kamarádky. Je zde tedy důležité rozhodnutí jednajícího nejen na základě vztahu ke kamarádovi/kamarádce či spolužákům ve třídě, ale nepochybně zde mají své místo také morální normy.

Odpovědi respondentů k tomuto 1. příběhu jsem rozdělila do čtyř odpovědí s možností volby a-d. Z celkového počtu 141 respondentů (100%) 30 respondentů (21%) zvolilo odpověď *a) Kamarádku/kamaráda bych neprozradil/la, kamarádství je mi vším.* 34 respondentů (24%) zvolilo odpověď *b) Kamarádku, kamaráda bych nahlásil/la, jelikož z morálního hlediska je šikana velmi špatná.* 10 respondentů (7%) zvolilo odpověď *c) Kamarádku/kamaráda bych nahlásil/la, přestože ho mám ráda, nechci zůstat po škole.* Zbývajících 67 respondentů (48%) zvolilo odpověď *d) Vlastní, jiná odpověď.* Na tyto vlastní odpovědi respondentů se zaměřím zvlášť v následujícím cíli. Níže je zobrazena tabulka č. 4, která zahrnuje přehled nejčastějších odpovědí k dané položce včetně grafu.

	a)	b)	c)	d)
n ¹	30	34	10	67
f ²	21%	24%	7%	48%

Tabulka č. 4- Přehled odpovědí studentů SŠ k příběhu č. 1: prostředí školy

Graf č. 4-Přehled odpovědí studentů SŠ k příběhu č. 1: prostředí školy

Příběh číslo 2 - prostředí vrstevníků: kamarád/ka versus přítelkyně/přítel

Kamarádka je již několik let zamilovaná do souseda z vedlejšího vchodu. Ty sama ho velmi dobře znáš už od dětství, jelikož vaše rodiny společně jezdily na výlety. Nikdy jsi nepřemýšlela o tomto chlapci jako o partnerovi. Avšak tento kamarád z dětství se vám po mnoha letech přiznal, že po celou tu dlouhou dobu byl zamilovaný právě do vás. Od této chvíle na něj pohlížíte jinak než na pouhého kamaráda. (Chlapci si tuto situaci převedou ke své osobě.) Jak by ses v dané situaci zachoval/la?

Objasnění příběhu číslo 2

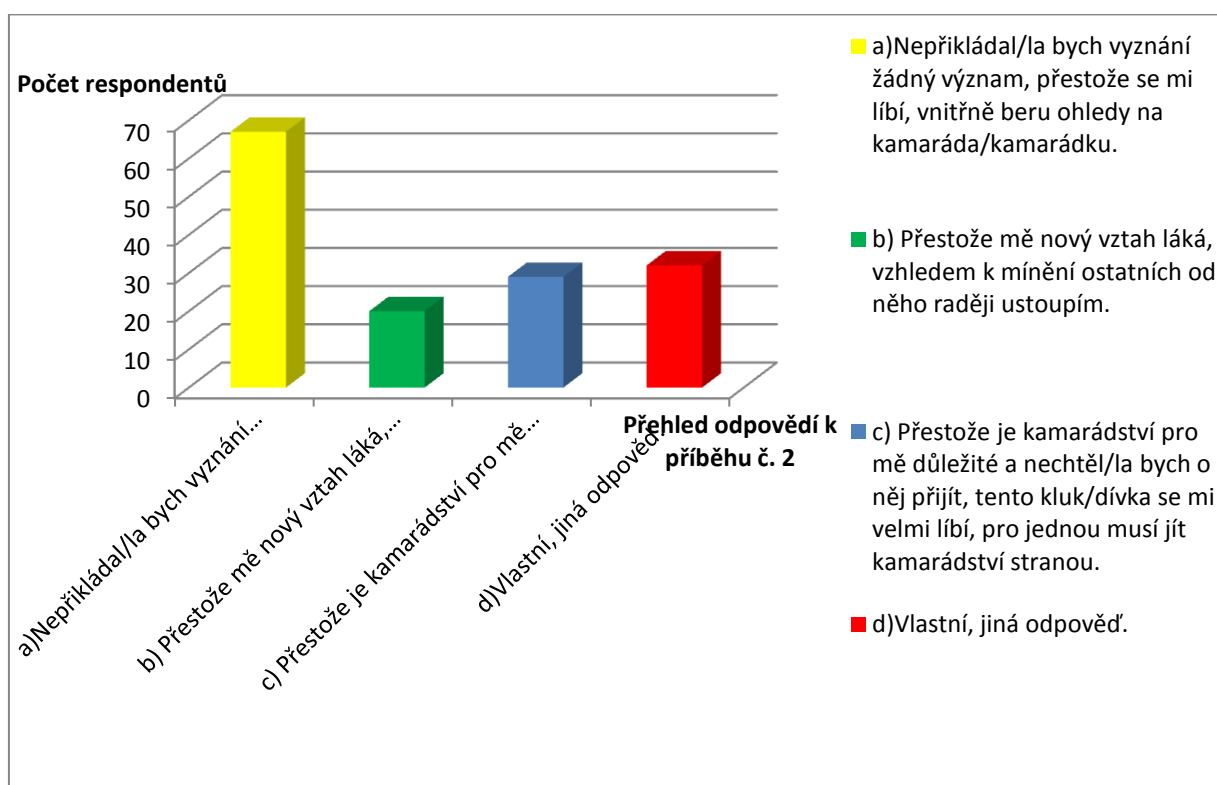
Tato situace je velmi častá u dospívajících. Na jedné straně hrají roli hormony - co bych si přál já- na straně druhé strach ze ztráty přátelství. Morální dilema, že mé jednání není vůči mému kamarádovi/kamarádce správné. V předchozí situaci však k přestupku už došlo, kdežto zde se k němu teprve schyluje na základě jednajícího.

Odpovědi respondentů k tomuto 2. příběhu jsem rozdělila do těchto čtyř odpovědí s možností volby a-d. Z celkového počtu 141 respondentů (100%) 60 respondentů (42%) zvolilo odpověď a) *Nepřikládá/la bych vyznání žádný význam, přestože se mi líbí, vnitřně beru ohledy na kamaráda/kamarádku.* 20 respondentů (14%) vybralo odpověď b) *Přestože mě nový vztah láká, vzhledem k mínění ostatních od něho raději ustoupím.* 29 respondentů (21%) zvolilo odpověď c) *Přestože je kamarádství pro mě důležité a nechtěl/la bych o něj*

přijít, tento kluk/dívka se mi velmi líbí, pro jednu musí jít kamarádství stranou. Zbýlých 32 respondentů (23%) zvolilo odpověď d) *Vlastní, jiná odpověď*. Níže je zobrazena tabulka č. 5, která zahrnuje přehled nejčastějších odpovědí k dané položce včetně grafu.

	a)	b)	c)	d)
n¹	67	20	29	32
f²	48%	14%	21%	23%

Tabulka č. 5- Přehled odpovědí studentů SŠ k příběhu č. 2: prostředí vrstevníků

Graf č. 5- Přehled odpovědí studentů SŠ k příběhu č. 2: prostředí vrstevníků

Příběh číslo 3 - prostředí rodiny: sestra versus rodiče

Zůstali jste s mladší sestrou sami doma, rodiče odjeli na víkend ke známým do vedlejšího města. Před odjezdem vám výslovně zakázali opustit dům ve večerních hodinách. Tvá mladší sestra byla pozvána na večírek. Přestože s tím sám/sama nesouhlasíš, přislíbil/la jsi sestře pomoc při utajení před rodiči pod podmínkou, že bude neustále na telefonu. Již téměř dvě hodiny se jí nemůžeš dovolat a máš o ni strach. Jak by ses v této situaci zachoval/la?

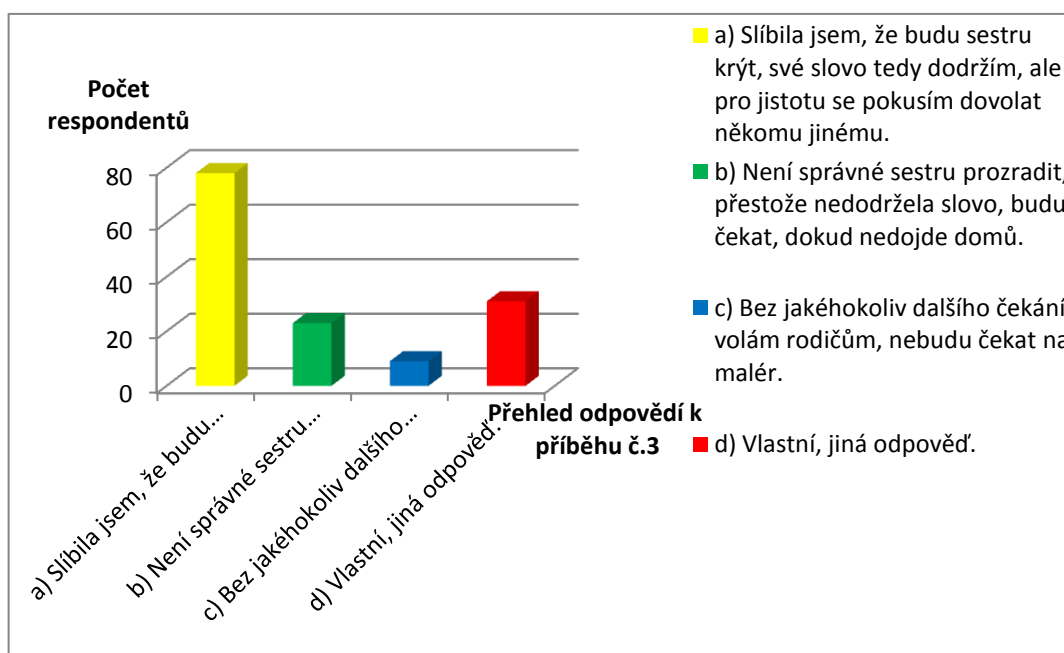
Objasnění příběhu číslo 3

Třetí situace je velmi problematická. Oba požadavky na jednajícího mají velký vliv, jelikož se jedná o členy rodiny. Porušením jakéhokoliv z nich bude mít na něj nepříznivý dopad. Bohužel nemůže vyhovět oběma požadavkům zároveň. Musí se rozhodnout na základě svých morálních norem a aktuální situace, ke kterému požadavku je vhodnější se přiklonit.

Odpovědi respondentů k tomuto 3. příběhu jsem rozdělila do těchto čtyř odpovědí s možností volby a-d. Z celkového počtu 141 respondentů (100%) 78 respondentů (55,3%) zvolilo odpověď a) *Slíbila jsem, že budu sestru krýt, své slovo tedy dodržím, ale pro jistotu se pokusím dovolat někomu jinému.* 23 respondentů (16,3%) vybralo odpověď b) *Není správné sestru prozradit, přestože nedodržela slovo, budu čekat, dokud nedojde domů.* 9 respondentů (6,4%) zvolilo odpověď c) *Bez jakéhokoliv dalšího čekání volám rodičům, nebudu čekat na malér.* A zbylých 31 respondentů (22%) vybralo odpověď d) *Vlastní, jiná odpověď.* Níže je zobrazena tabulka č. 6, která zahrnuje přehled nejčastějších odpovědí k dané položce včetně grafu.

	a)	b)	c)	d)
n ¹	78	23	9	31
f ²	55,3%	16,3%	6,4%	22%

Tabulka č. 6 - Přehled odpovědí studentů SŠ k příběhu č. 3: prostředí rodiny

Graf č. 6 - Přehled odpovědí studentů SŠ k příběhu č. 3: prostředí rodiny

Příběh číslo 4 - pracovní prostředí: spolupracovník versus zaměstnavatel

Privyděláváš si při škole v obchodě s potravinami a opakovaně přistihneš spolupracovníci krást určité potraviny - uzeninu, sýry, občas i maso. Shodou okolností se ti nedávno svěřila, že na tom není finančně nejlépe vzhledem k dítěti, které vychovává zcela sama. Oproti tomu zaměstnavatel tento měsíc kvůli opakovaným krádežím vyhlásil odměnu za každého odhaleného zloděje. Jak by ses v této situaci zachoval/la?

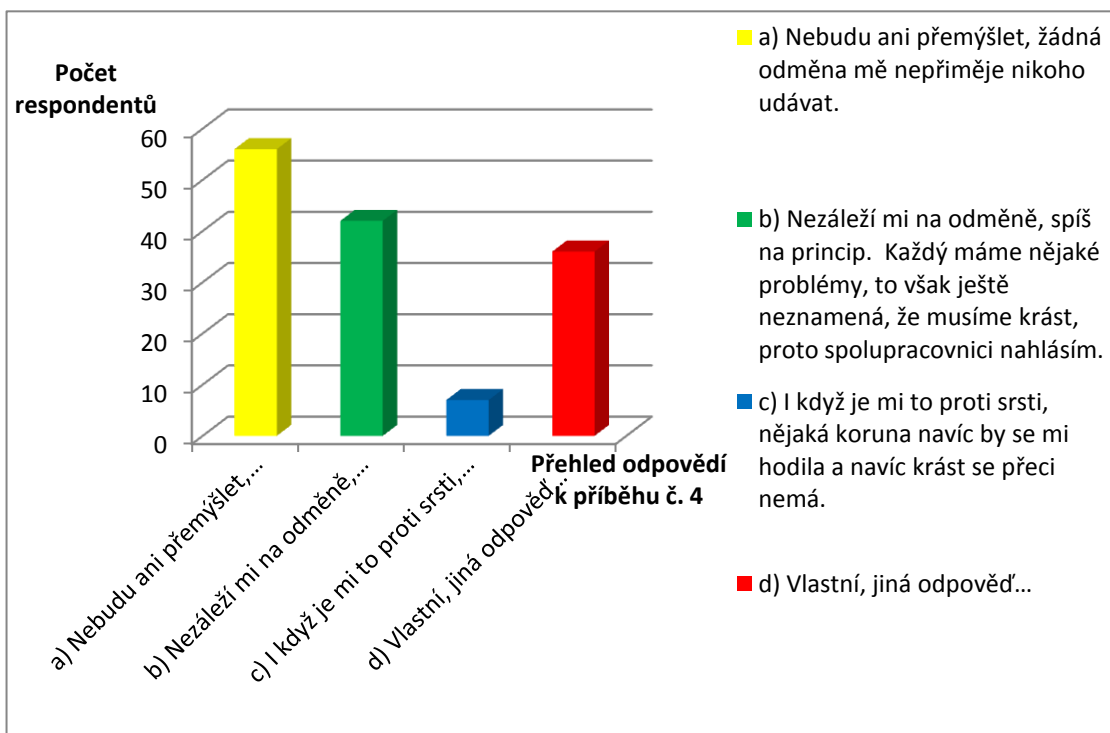
Objasnění příběhu číslo 4:

Tento příklad je zaměřen na pracovní prostředí. Vzhledem k dospívajícím jedincům se většinou jedná o výpomoc prostřednictvím brigád apod. Jde zde zejména o morální dilema, které na jedné straně řeší soucit se spolupracovníkem v jeho tíživé situaci. Ovšem na straně druhé stojí zaměstnavatel s lákavou nabídkou peněžní odměny, pokud spolupracovníci udá. Tuto situaci lze taktéž ovlivnit působením morálních norem, osobních hodnot či samotného charakteru jedince.

Odpovědi respondentů k tomuto 4. příběhu jsem rozdělila do těchto čtyř odpovědí s možností volby a-d. Z celkového počtu 141 respondentů (100%) 56 respondentů (39,7%) zvolilo odpověď *a) Nebudu ani přemýšlet, žádná odměna mě nepřiměje nikoho udávat.* 42 respondentů (29,8%) vybralo odpověď *b) Nezáleží mi na odměně, spíš jde o princip. Každý máme nějaké problémy, to však ještě neznamená, že musíme krást, proto spolupracovníci nahlásím.* 7 respondentů (5%) se rozhodlo pro odpověď *c) I když je mi to proti srsti, nějaká koruna navíc by se mi hodila a navíc krást se přeci nemá.* Zbýlých 36 respondentů (25,5%) zvolilo odpověď *d) Vlastní, jiná odpověď.* Níže je zobrazena tabulka č. 7, která zahrnuje přehled nejčastějších odpovědí k dané položce včetně grafu.

	a)	b)	c)	d)
n¹	56	42	7	36
f²	39,7%	29,8%	5%	25,5%

Tabulka č. 7 - Přehled odpovědí studentů SŠ k příběhu č. 4: pracovní prostředí

Graf č. 7 -Přehled odpovědí studentů SŠ k příběhu č. 4: pracovní prostředí

8.2 Vyhodnocení výsledků výzkumu na základě cíle č. 2: Na základě získaných dat studentů, prostřednictvím vyplnění první části dotazníku vytvořit záznam volných odpovědí studentů SŠ k daným situacím.

Pro vytvoření uceleného záznamu volných odpovědí vypsanych studenty SŠ do předtištěných dotazníků jsem si nejprve musela všechny dotazníky důkladně projít. Ze zvoleného množství 141 dotazníků (100%) jsem vybrala pouze 57 z nich (40,4%), které mi přišly nejzajímavější. Data z těchto vybraných dotazníků jsem posléze zaznamenala jednak do vytvořených tabulek, v nichž je zaznamenáno vždy několik ukázek otevřených odpovědí ke každému příběhu 1 až 4 zvlášť a navíc jsou rozděleny na odpovědi chlapců a dívek. Tyto zmíněné tabulky jsou uvedeny v příloze č. 5. Dále jsem se rozhodla v příloze č. 6 uvést 12 ukázek v originální podobě. Ukázky byly vybrány z 12 dotazníků (8,5%) z celkového počtu 141 dotazníků (100%). Z těchto 12 ukázek jsou přiřazeny vždy tři ke každému příběhu. Tyto ukázky jsem vystříhla ze zmíněných několika dotazníků a seskupila jsem je pod sebe na jeden list papíru, který jsem poté vložila do zmíněné přílohy č. 6. Z daného počtu 141 dotazníků (100%) bylo volných odpovědí v průměru 42 (29,8%), z čehož bylo 67 volných odpovědí (47,5%) za 1. příběh, 32 volných odpovědí za 2. příběh (22,7%), 31 volných odpovědí za 3. příběh (22%) a za poslední 4. příběh 36 volných odpovědí (25,5%).

8.3 Vyhodnocení výsledků výzkumu na základě cíle č. 3: Přiblížit některé morální hodnoty studentů středních škol.

Hodnota č. 1. Mít vhodné sociální postavení, dobré zaměstnání...

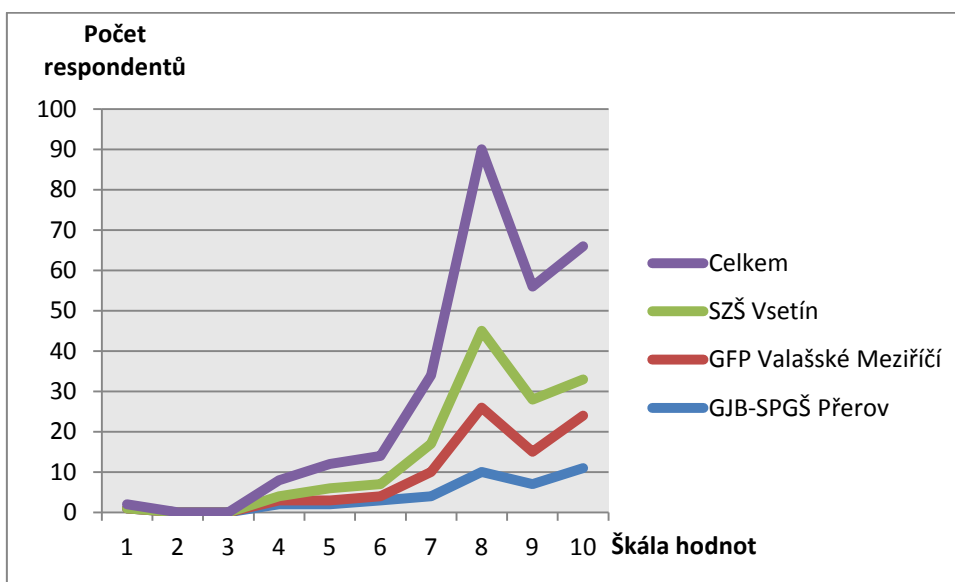
Každý z nás zaujímá ve společnosti určité postavení, jinými slovy sociální status. Prostřednictvím sociálního statusu máme možnost odlišovat jednoho člověka od druhého. Často je spojován se sociální pozicí, jež zaujímá každý člověk, a tím se stává součástí sociální struktury společnosti. Všichni lidé v dnešní moderní společnosti mají většinou více pozic, např. pracovní, určitá pozice v rodině či v jednotlivých sociálních skupinách. Všechny tyto pozice mají svá zastoupení s určitými právy a povinnostmi, jež jsou ze strany společnosti očekávány. Na základě těchto pozic se poté utváří sociální role, člověk během svého života vystřídá těchto rolí nespočetně mnoho a všem se musí učit. (Kubatova, 2002)

Tedy základem dobrého postavení ve společnosti je osvojení si sociálních rolí. Takového člověka, který je schopný naučit se sociálním rolím, můžeme nazvat společenským. V dnešní společnosti se vhodné postavení většinou vztahuje k vysoké míře vzdělání, posléze prestižní práci a následně k co nejvyššímu platovému ohodnocení. Bezpochyby jsou zde důležité i věci běžného života, jako mít pěkný dům nebo spořádanou rodinu. Uznejme, že těžko bychom mohli považovat dobré postavení takového člověka, který má sice doktorský titul, vydělává velké peníze, ale následně je nahází do automatů nebo jiných společností ne příliš uznávaných činností. Z tohoto lze usoudit, že vhodné sociální postavení ve společnosti neznamena pouze to, aby byl člověk dobře finančně zabezpečený, ale samozřejmě i zde má své zastoupení morální jednání.

Vyhodnocení druhé části dotazníku je zaměřeno na hodnoty v morálním jednání dospívajících 3. ročníku SŠ. Těchto pět hodnot bylo předloženo ve formě škál od 1 do 10. Odpovědi respondentů k hodnotě č. 1: **Mít vhodné sociální postavení, dobré zaměstnání...** byly zaznamenány respondenty na škále podle vlastního uvážení. Z celkového počtu respondentů 141 (100%) zvolil pouze 1 respondent (0,7%) na číselné škále 1, číslo 2 a 3 nevybral žádný respondent (0%), číslo 4 zvolili 4 respondenti (2,8%), pro číslo 5 se rozhodlo 6 respondentů (4,3 %), číslo 6 zvolilo 7 respondentů (5%), číslo 7 zvolilo 17 respondentů (12,1%), číslo 8 vybralo nejvíce respondentů v počtu 45 (31,9%), číslo 9 zvolilo 28 respondentů (19,9%) a číslo 10 zvolilo 33 respondentů (23,3). Níže je zobrazena tabulka, která zahrnuje přehled nejčastějších odpovědí k dané hodnotě včetně grafu.

		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
GJB-SPGŠ Přerov	n¹	1	0	0	2	2	3	4	10	7	11
	f¹	2,5%	0%	0%	5%	5%	7,5%	10%	25%	17,5%	27,5%
GFP Valašské Meziříčí	n¹	0	0	0	1	1	1	6	16	8	13
	f¹	0%	0%	0%	2,2%	2,2%	2,2%	13%	34,8%	17,4%	28,3%
SZŠ Vsetín	n¹	0	0	0	1	3	3	7	19	13	9
	f¹	0%	0%	0%	1,8%	5,5%	5,5%	12,7%	34,5%	23,6%	16,4%
Celkem	n¹	1	0	0	4	6	7	17	45	28	33
	f¹	0,7%	0%	0%	2,8%	4,3%	5%	12,1%	31,9%	19,9%	23,3%

Tabulka č. 8 - Přehled míry významu hodnoty č. 1

Graf č. 8 - Přehled míry významu hodnoty č. 1

Hodnota č. 2. Být nápomocný ostatním lidem, vykonávat činnosti pro dobro skupiny a celé společnosti...

Pojem být nápomocný si můžeme spojit hned s několika dalšími pojmy jako například empatie člověka, tedy schopnost vcítit se do druhého. Při pomáhání ostatním je důležitý také takt, který má hodně společného s empatií. Taktní člověk vycítí, kdy je vhodné do něčeho zasahovat, jak člověku poradit nebo naopak vhodně ho pokárat. Patří sem také ohleduplnost společně s úctou k druhým lidem, to vše má návaznost na předchozí pojmy. Ohleduplnost je schopnost pochopit určité obtížné situace, v kterých se ostatní nacházejí, a zbytečně je nezatěžovat svými problémy. Úcta by měla být vždy přiměřená, ale na druhou stranu bychom

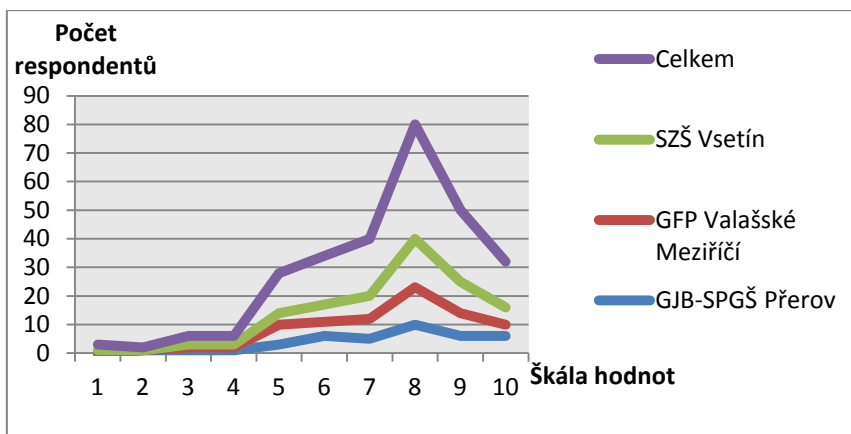
se měli naučit na každém člověku najít něco, za co si ho můžeme vážit, nebo co se od něj můžeme přiučit. Úctu k lidem bychom neměli opomíjet, díky ní můžeme často předcházet nežádoucím jevům vůči společnosti, např. vandalismu, lhostejnosti a jiným. (Smejkal, Schelova Bachrachova, 2011)

Činnosti vykonávané ku prospěchu společnosti nebo konkrétních skupin mohou být různé. Různé charitativní činnosti, občanská sdružení, konkrétní zvolené profese, jako např. lékař, právník, učitel, hasiči, policisté, ale i manuální práce, bez kterých by společnost fungovat nemohla, jako například elektrikáři, zedníci, popeláři a jiní. Kromě profesí zde může být řada činností vykonávaných ve volném čase, jako např. vedení různých osvětových seminářů na různá témata a mnoho dalších. Zkrátka v podstatě každý z nás může určitým způsobem přispět pro dobro celku. Někteří lidé automaticky vedou svůj život pro dobro ostatních, ti ostatní spíše pro své osobní, bez jakýchkoliv ohledů na okolí a lidi v něm.

Odpovědi respondentů k této hodnotě č. 2: **Být nápomocný ostatním lidem, vykonávat činnosti pro dobro skupiny a celé společnosti...**Z celkového počtu respondentů 141 (100%) zvolili 2 respondenti (1,4%) na číselné škále 1, číslo 2 zvolil 1 respondent (0,7%), číslo 3 a 4 vybrali 3 respondenti (2,1%), číslo 5 zvolilo 14 respondentů (9,9%), pro číslo 6 se rozhodlo 17 respondentů (12,1%), číslo 7 zvolilo 20 respondentů (14,2%), číslo 8 vybralo nejvíce respondentů v počtu 40 (28,4%), číslo 9 zvolilo 25 respondentů (17,7%) a číslo 10 zvolilo 16 respondentů (11,3%). Níže je zobrazena tabulka, která zahrnuje přehled nejčastějších odpovědí k dané hodnotě včetně grafu.

		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
GJB-SPGŠ Přerov	n¹	1	1	1	1	3	6	5	10	6	6
	f¹	2,5%	2,5%	2,5%	2,5%	7,5%	15%	12,5%	25%	15%	15%
GFP Valašské Meziříčí	n¹	0	0	1	1	7	5	7	13	8	4
	f¹	0%	0%	2%	2,2%	15,2%	10,9%	15,2%	28,3%	17,4%	8,7%
SZŠ Vsetín	n¹	1	0	1	1	4	6	8	17	11	6
	f¹	1,8%	0%	1,8%	1,8%	7,3%	10,9%	14,6%	30,9%	20%	10,9%
Celkem	n¹	2	1	3	3	14	17	20	40	25	16
	f¹	1,4%	0,7%	2,1%	2,1%	9,9%	12,1%	14,2%	28,4%	17,7%	11,3%

Tabulka č. 9 - Přehled míry významu hodnoty č. 2

Graf č. 9 - Přehled míry významu hodnoty č. 2

Hodnota č. 3. V očích ostatních být vážený a uznávaný...

Při vymezení těchto hodnot je důležitá estetičnost, která navazuje na první dojem. Pokud lidé vyžadují po ostatních uznání, měli by dbát nejen na svůj zevnějšek. Důležitým se zde stává bezpodmínečně i společenské vystupování spojené s morálním jednáním a etikou. Vše uvedené tvoří dohromady celkový dojem osobnosti člověka, na základě kterého si ho okolí váží, nebo naopak zavrhuje. (Smejkal, Schelova Bachrachova, 2011)

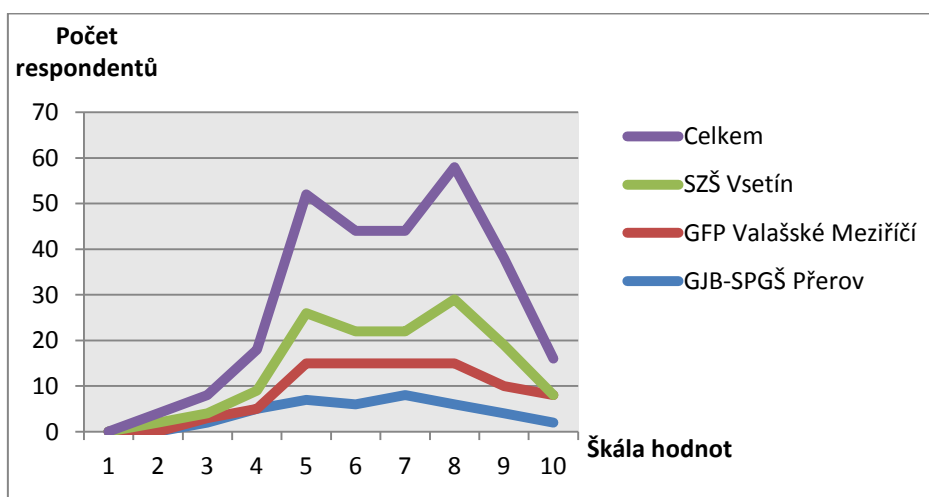
Zde by mohlo platit pravidlo - chovej se k ostatním tak, jak bys chtěl, aby se oni chovali k tobě. Bohužel se tímto pravidlem dnes už řídí málokdo. Často lidé vyžadují úctu, ale sami se chovají k druhým neuctivě. Dalším neštěstím vzhledem k těmto hodnotám je, že se lidé tolik ohlížejí na názory a očekávání ostatních, až zapominají na to, co by měli nebo chtěli v mnoha situacích dělat sami.

Váženým se člověk může stát za mnohé. Někteří jsou uznáváni za to, že napsali významné dílo nebo něco vynalezli. Jiní za to, že někomu pomohli nebo ho podpořili v jeho tíživé životní situaci či sami touto situací prošli. A pak tu máme to uznání z horšího pohledu mezi dětmi, dospívajícími, ale občas i dospělými, které bohužel mnohdy hraničí s psychickou šikanou. Je tedy proto velmi důležité uvědomit si pravou podstatu pojmu vážit si někoho.

Odpovědi respondentů k této hodnotě č. 3: **V očích ostatních být vážený a uznávaný...** Z celkového počtu respondentů 141 (100%) zvolilo 0 respondentů (0%) na číselné škále 1, číslo 2 vybrali 2 respondenti (1,4%), číslo 3 zvolili 4 respondenti (2,8%), číslo 4 zvolilo 9 respondentů (6,4%), pro číslo 5 se rozhodlo 26 respondentů (18,4%), číslo 6 a 7 zvolilo 22 respondentů (15,6%), číslo 8 zvolilo nejvíce respondentů v počtu 29 (20,6%), číslo 9 vybralo 19 respondentů (13,5%) a číslo 10 zvolilo 8 respondentů (5,7%). Níže je zobrazena tabulka, která zahrnuje přehled nejčastějších odpovědí k dané hodnotě včetně grafu.

		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
GJB-SPGŠ Přerov	n¹	0	0	2	5	7	6	8	6	4	2
	f¹	0%	0%	5%	12,5%	17,5%	15%	20%	15%	10%	5%
GFP Valašské Meziříčí	n¹	0	0	1	0	8	9	7	9	6	6
	f¹	0%	0%	2,2%	0%	17,4%	19,6%	15,2%	19,6%	13%	13%
SZŠ Vsetín	n¹	0	2	1	4	11	7	7	14	9	0
	f¹	0%	3,6%	1,8%	7,3%	20%	12,7%	12,7%	25,5%	16,4%	0%
Celkem	n¹	0	2	4	9	26	22	22	29	19	8
	f¹	0%	1,4%	2,8%	6,4%	18,4%	15,6%	15,6%	20,6%	13,5%	5,7%

Tabulka č. 10 - Přehled míry významu hodnoty č. 3

Graf č. 10 - Přehled míry významu hodnoty č. 3

Hodnota č. 4. Být v životě nezávislým a samostatným...

Podle většinového názoru dospívajících nezávislost společně s osamostatněním spočívá především v samostatnosti rozhodovat o svém životě, založit rodinu, mít děti, ale mezi tu nejdůležitější řadí zaměstnání poskytující finanční prostředky. (Langmeier, Krejčířová, 2002)

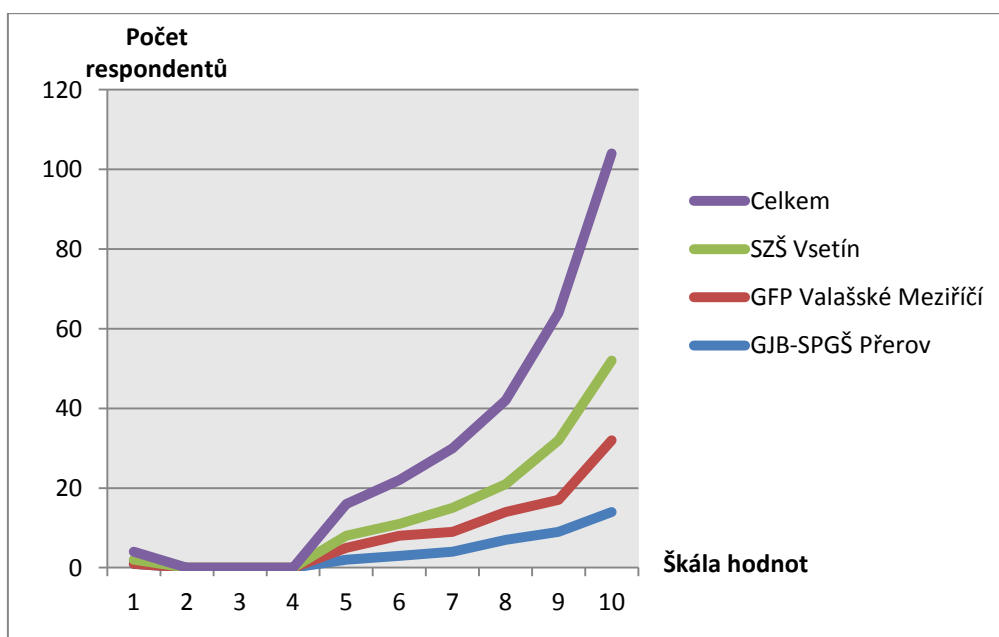
Dnešní mládež si uvědomuje, co vše je zapotřebí k osamostatnění se, ale často si volí jednodušší cestu. Mladí lidé si proto v očích dospělých často protirečí. Na jednu stranu by chtěli už pracovat, mít vlastní bydlení, na stranu druhou si protahují studentská léta. Někteří studiem v cizině prostřednictvím erasmu, jiní pouze z důvodu lenivosti. Dnešní mládež je zkrátka rozlitaná, láká ji nekonečná volnost, nezávislost, dobrodružství, ale při pohledu reality do očí si není často schopna připustit, co to ta nezávislost vlastně znamená.

Odpovědi respondentů k této hodnotě č. 4: **Být v životě nezávislým a samostatným...**

Z celkového počtu respondentů 141 (100%) zvolili 2 respondenti (1,4%) na číselné škále 1, číslo 2,3 a 4 vybralo 0 respondentů (0%), číslo 5 zvolilo 8 respondentů (5,7%), číslo 6 zvolilo 11 respondentů (7,8%), pro číslo 7 se rozhodlo 15 respondentů (10,6%), číslo 8 zvolilo 21 respondentů (14,9%), číslo 9 zvolilo 32 respondentů (22,7%), a poslední číslo 10 vybralo nejvíce respondentů v počtu 52 (36,9%). Níže je zobrazena tabulka, která zahrnuje přehled nejčastějších odpovědí k dané hodnotě včetně grafu.

		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
GJB-SPGŠ Přerov	n ¹	1	0	0	0	2	3	4	7	9	14
	f ¹	2,5%	0%	0%	0%	5%	7,5%	10%	17,5%	22,5%	35%
GFP Valašské Meziříčí	n ¹	0	0	0	0	3	5	5	7	8	18
	f ¹	0%	0%	0%	0%	6,5%	10,9%	10,9%	15,2%	17,4%	39,1%
SZŠ Vsetín	n ¹	1	0	0	0	3	3	6	7	15	20
	f ¹	1,8%	0%	0%	0%	5,5%	5,5%	10,9%	12,7%	27,3%	36,4%
Celkem	n ¹	2	0	0	0	8	11	15	21	32	52
	f ¹	1,4%	0%	0%	0%	5,7%	7,8%	10,6%	14,9%	22,7%	36,9%

Tabulka č. 11 - Přehled míry významu hodnoty č. 4

Graf č. 11 - Přehled míry významu hodnoty č. 4

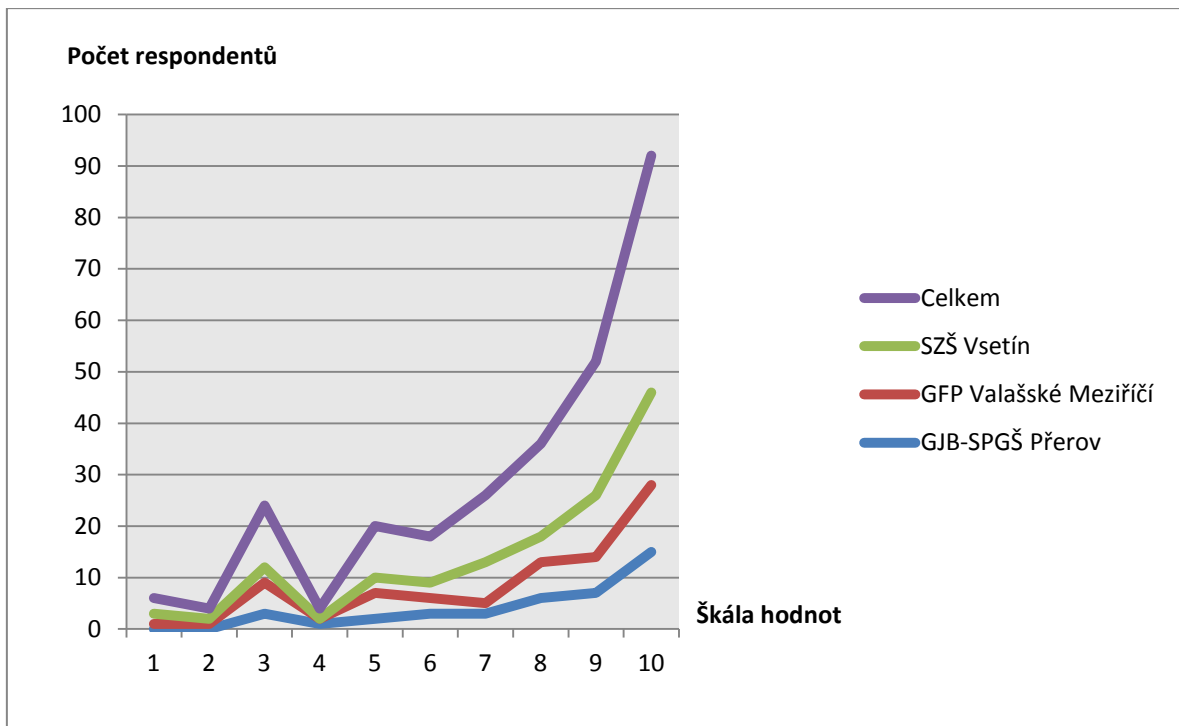
5. Mým hlavním životním cílem je mít rodinu, děti...

Tuto hodnotu snad není zapotřebí nijak zvlášť rozebírat. Každý si bezpochyby umíme představit, co se skrývá pod pojmem rodina. Jen bych chtěla konstatovat fakt, že dříve tato hodnota patřila k prioritním, téměř už od dětství se apelovalo na význam rodinného kruhu. Tímto nechci v žádném případě říci, že by v dnešní společnosti neměla rodina význam. Pouze se pořadí životních priorit u většiny mladých lidí poněkud pozměnilo. Obvykle je dnes na prvních příčkách vystudovat dobrou školu, nejlépe několik škol, najít dobrou práci, zajistit bydlení, procestovat kus světa a posléze přichází na řadu založení rodiny, tedy u většiny případů. Existují samozřejmě i páry, které děti nechtějí mít vůbec a celý život se rozhodnou soustředit na sebe navzájem. V opačném případě i v dnešní době jsou partnerství, pro něž je založení rodiny na prvních příčkách.

Odpovědi respondentů k této hodnotě č. 5: **Mým hlavním životním cílem je mít rodinu, děti...** Z celkového počtu 141 (100%) respondentů zvolili 3 (2,1%) na číselné škále 1, číslo 2 zvolili 2 respondenti (1,4%), číslo 3 vybralo 12 respondentů (8,5%), číslo 4 zvolili 2 respondenti (1,4%), číslo 5 zvolilo 10 respondentů (7,1%), číslo 6 zvolilo 9 respondentů (6,4%), číslo 7 zvolilo 13 respondentů (9,2%), číslo 8 zvolilo 18 respondentů (12,8%), číslo 9 zvolilo 26 respondentů (18,4%) a poslední číslo 10 vybralo nejvíce respondentů v počtu 46 (32,6%). Níže je zobrazena tabulka, která zahrnuje přehled nejčastějších odpovědí k dané hodnotě včetně grafu.

		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
GJB-SPGŠ Přerov	n¹	0	0	3	1	2	3	3	6	7	15
	f¹	0%	0%	7,5%	2,5%	5%	7,5%	7,5%	15%	17,5%	37,5%
GFP Valašské Meziříčí	n¹	1	1	6	1	5	3	2	7	7	13
	f¹	2,2%	2,2%	13% %	2,2%	10,9%	6,5%	4,3%	15,2%	15,2%	28,3%
SZŠ Vsetín	n¹	2	1	3	0	3	3	8	5	12	18
	f¹	3,6%	1,8%	5,5%	0%	5,5%	5,5%	14,6%	9%	21,8%	32,7%
Celkem	n¹	3	2	12	2	10	9	13	18	26	46
	f¹	2,1%	1,4%	8,5%	1,4%	7,1%	6,4%	9,2%	12,8%	18,4%	32,6%

Tabulka č. 12 - Přehled míry významu hodnoty č. 5

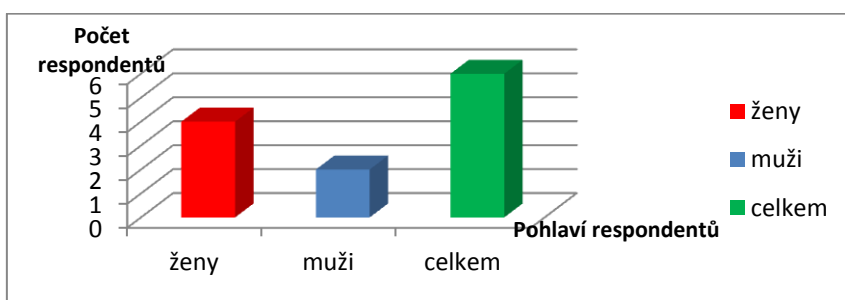
Graf č. 12 - Přehled míry významu hodnoty č. 5

9 Vyhodnocení obecných dat získaných během polostrukturovaného rozhovoru

Této části výzkumného šetření se zúčastnilo 6 respondentů (100%), z čehož byly 4 ženy (66,7%) a 2 muži (33,3%).

	ženy	muži	celkem
n^1	4	2	6
f^1	66,7%	33,3%	100%

Tabulka č. 13 - Pohlaví respondentů polostrukturovaného rozhovoru

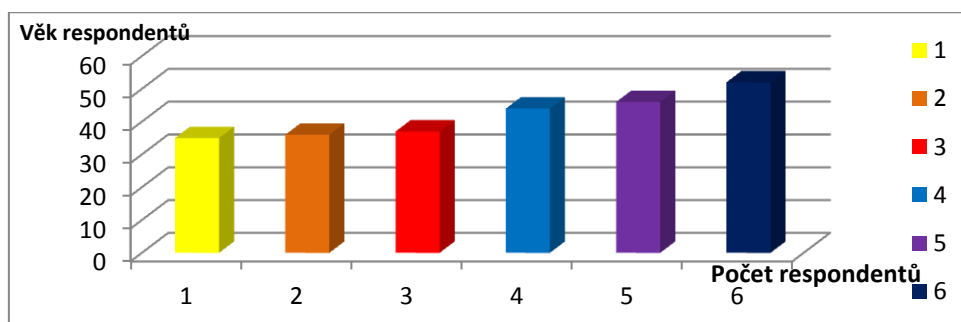
Graf č. 13 - Pohlaví respondentů polostrukturovaného rozhovoru

Věk respondentů

Respondenti, kteří se zúčastnili tohoto šetření, se pohybují ve věkovém rozmezí od 35 do 52 let, průměrný věk respondentů je 42 let. Z celkového počtu respondentů 6 (100%) se 4 (66,7%) z nich pohybují ve věku od 34 do 44 let, zbylí 2 (33,3%) ve věku od 45 do 52 let.

	35 - 44 let	45 - 52 let	celkem
n^1	4	2	6
f^1	66,7%	33,3%	100%

Tabulka č. 14 - Věk respondentů polostrukturovaného rozhovoru

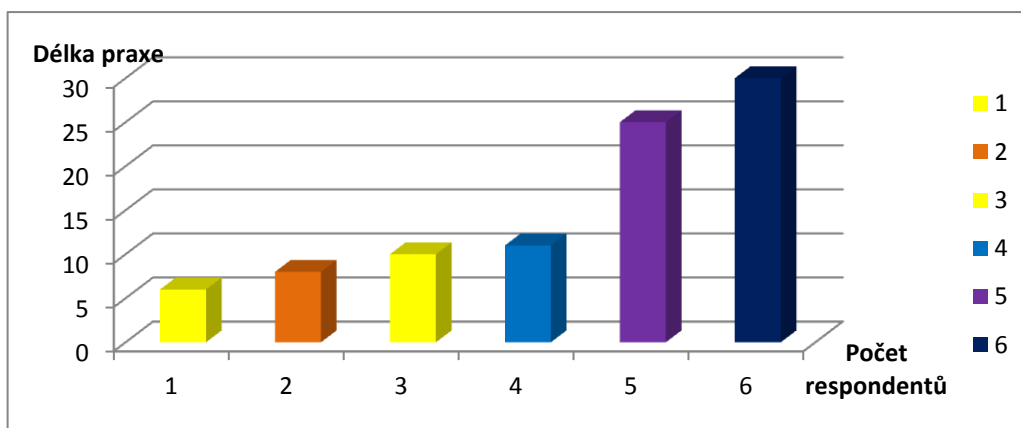
Graf č. 14 - Věk respondentů polostrukturovaného rozhovoru

Celková doba pedagogické praxe

Z celkového počtu 6 respondentů (100%) měl každý jinak dlouhou praxi. 1 respondent (16,7%) měl v rámci školního zařízení praxi dlouhou 6 let, jiný 1 respondent (16,7%) měl praxi dlouhou 8 let, další 1 respondent (16,7%) strávil ve školním prostředí 10 let, dále 1 respondent (16,7%) uvedl, že jeho praxe ve škole trvá již 11 let, následující 1 respondent (16,7%) uvedl délku praxe v rozsahu 25 let, poslední respondent (16,7%) strávil v profesi pedagoga již celých 30 let. Průměrná délka praxe respondentů tedy činila 15 let.

	6	8	10	11	25	30	celkem
n^1	1	1	1	1	1	1	6
f^1	16,7%	16,7%	16,7%	16,7%	16,7%	16,7%	100%

Tabulka č. 15 - Celková doba praxe respondentů polostrukturovaného rozhovoru

Graf č. 15 - Celková doba praxe respondentů polostrukturovaného rozhovoru

Respondenti a obory jejich vzdělání

Z celkového počtu 6 respondentů (100%) má 1 respondent (16,7%) aprobaci v oboru anglický jazyk v kombinaci s českým jazykem, následující 2 respondenti (33,3%) vyučovali obory ošetrovatelství v kombinaci (psychologie, výchova ke zdraví), další 1 (16,7%) respondent měl dosažené vzdělání v oborech pedagogika a hudební výchova, následující 1 (16,7%) se orientoval v oborech zeměpis a tělesná výchova, poslední 1 respondent (16,7%) dosáhl vzdělání v oboru matematika, fyzika.

	AJ+ ČJ	OSE a jiná kombinace	PED + HV	Z + TV	F + M	celkem
n^1	1	2	1	1	1	6
f^1	16,7%	33,3%	16,7%	16,7%	16,7%	100%

Tabulka č. 16- Respondenti a obory jejich vzdělání

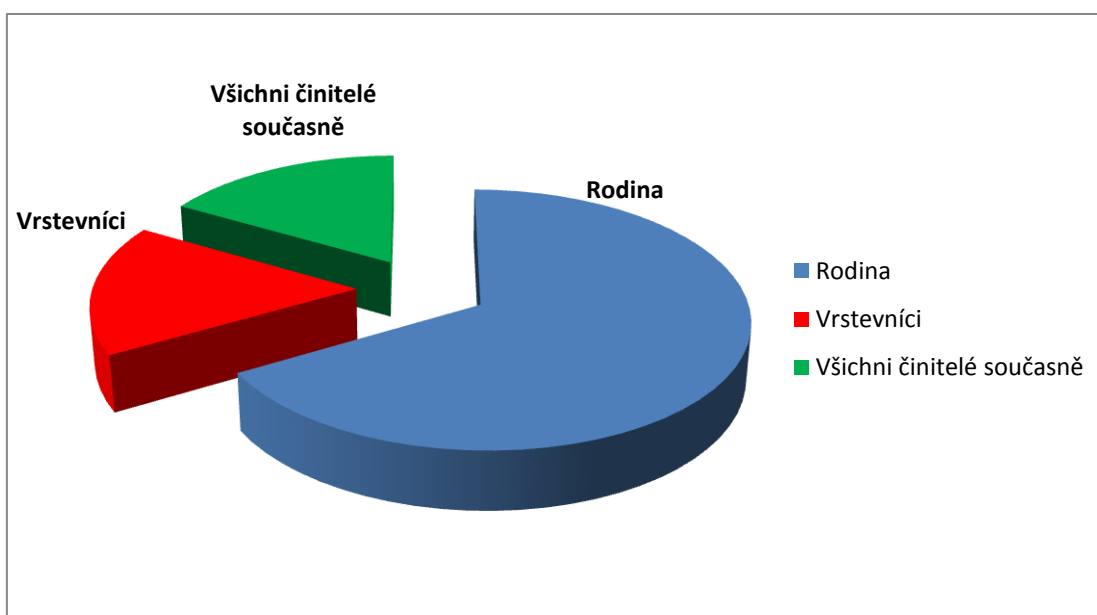
9.1 Vyhodnocení výsledků výzkumu na základě cíle č. 4: Přiblížit pohledy učitelů na činitele, kteří ovlivňují morální vývoj dospívajících.

Získanými daty z polostrukturovaného rozhovoru jsem se zabývala ve 4 a 5 cíli. V tomto 4 cíli jsem se snažila poukázat na názor vybraných respondentů k činitelům, kteří nejvíce ovlivňují dospívající jedince. Tato data vzhledem k danému cíli jsem se rozhodla zpracovat do tabulek, v nichž jsou zaznamenány nejvíce a nejméně působící činitelé na morální vývoj dospívajících jedinců na základě odpovědí dotazovaných respondentů.

Z celkového počtu 6 dotazovaných respondentů (100%) se 4 (66,7%) z nich nejvíce přiklání k názoru, že dospívající jedinec je v největší míře ovlivněn rodinou. 1 z respondentů (16,7%) je toho názoru, že dospívající jsou nejvíce ovlivněni vrstevníky a poslední 1 respondent (16,7%) je zastáncem toho názoru, že na dospívajícího působí současně všichni činitelé a podle individuálních okolností na něj působí různou měrou, nedá se však obecně určit, který činitel ovlivňuje jedince více či méně. Níže jsou tyto poznatky zaznamenány v tabulce společně s grafem.

	Rodina	Vrstevníci	Všichni činitelé současně	celkem
n ¹	4	1	1	6
f ¹	66,70%	16,70%	16,70%	100%

Tabulka č. 17 -Přehled činitelů nejvíce ovlivňujících morální vývoj dospívajících jedinců

Graf č. 16-Přehled činitelů nejvíce ovlivňujících morální vývoj dospívajících jedinců

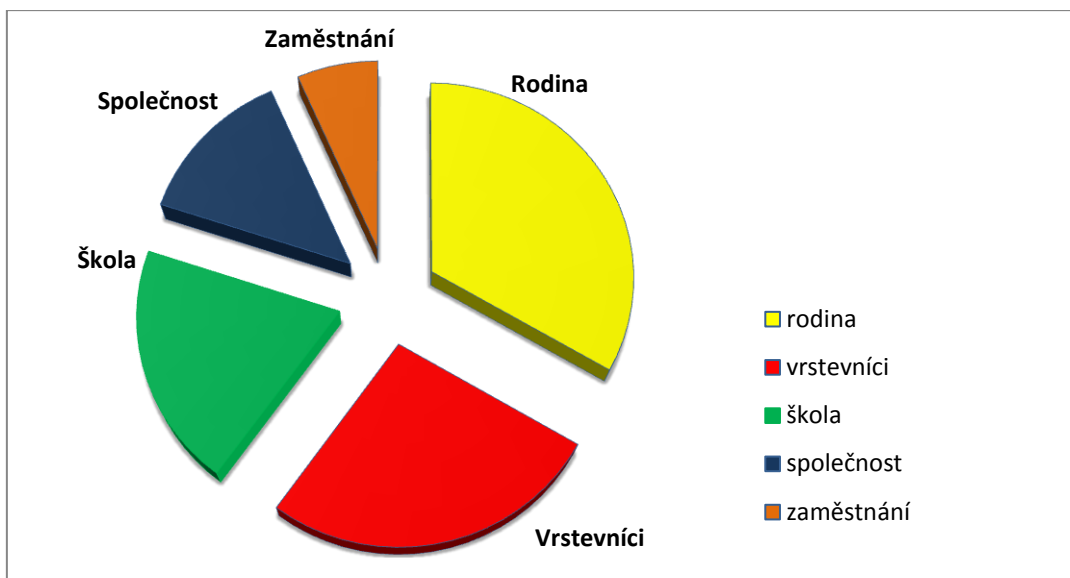
K tomuto cíli jsem se rozhodla zaznamenat do tabulky také data, jež mi vzhledem k odpovědím respondentů pomohla určit míru působení jednotlivých činitelů na dospívající jedince. V tabulce i grafu jsou tedy zaznamenány podle míry vlivu všichni činitelé, kteří byli zahrnuti v otázkách připravených pro polostrukturovaný rozhovor.

Níže uvedená tabulka nesouvisí s níže znázorněným grafem, a to z toho důvodu, že znázorněný graf nevychází z procent vyznačených v tabulce. Procenta vyznačená v tabulce znázorňují to, že z celkového počtu 5 respondentů (100%) 4 respondenti (80%) pokládali rodinu za činitele, který ovlivňuje dospívajícího jedince nejvíce, dále že 3 respondenti (60%) pokládali vrstevníky na 2. místě při působení na morální vývoj dospívajících, na 3. místě dle 2 respondentů (40%) je škola, 4. místo dle 3 respondentů (60%) obsadila společnost (masmédia, televize apod.) a na posledním 5. místě dle 4 vybraných respondentů (80%) je vliv zaměstnání, v případě dospívajících brigády atd. V tabulce ani grafu jsem nezaznamenala data získaná od 1 respondenta, jelikož považoval míru všech činitelů působících na morální vývoj dospívajících, jak už jsem zaznamenala výše, na stejné úrovni. Proto jsem pracovala pouze s odpověďmi pěti respondentů.

Graf tedy znázorňuje pouze to, že na 1. místě dle respondentů klade největší důraz na dospívající jedince rodina, na 2. místě vrstevníci, na 3. místě je škola, na 4. místě společnost a na 5. Zaměstnání. Proto jsou využity v grafu stejné barvy jako v tabulce, ale již bez procent. Tyto hodnoty jsem po dlouhém uvážení zaznamenala tímto způsobem, jelikož mi přišel ze všech možných nejvhodnější a nejprehlednější.

		1. místo	2. místo	3. místo	4. místo	5. místo
Rodina	n ¹	4	0	1	0	0
	f ¹	80%	0%	20%	0%	0%
Škola	n ¹	0	1	2	1	1
	f ¹	0%	20%	40%	20%	20%
Vrstevníci	n ¹	1	3	1	0	0
	f ¹	20%	60%	20%	0%	0%
Zaměstnání	n ¹	0	0	0	1	4
	f ¹	0%	0%	0%	20%	80%
Společnost	n ¹	0	1	1	3	0
	f ¹	0%	20%	20%	60%	0%

Tabulka č. 18 - Přehled míry působení činitelů na morální vývoj dospívajících jedinců

Graf č. 17 - Přehled míry působení činitelů na morální vývoj dospívajících jedinců

9.2 Vyhodnocení výsledků výzkumu na základě cíle č. 5: Vytvořit záznam odpovědí respondentů na podkladě polostrukturovaného rozhovoru.

V tomto cíli jsem se věnovala co možná nejpřesnějšímu zápisu dat získaných od vybraných respondentů prostřednictvím polostrukturovaného rozhovoru. Tento cíl tedy obsahoval přepis těchto dat do přehledné formy. Pojala jsem tento cíl tak, že jsem pod žádost o spolupráci vypsala seznam položených otázek během rozhovoru. Tyto otázky už jsem dále nepřepisovala. Pod jmény jednotlivých respondentů jsem zaznačila vždy už jen jejich odpovědi na danou problematiku morálního vývoje u dospívajících. Odpovědi jsou pro přehlednost označeny čísly daných otázek. Záznam těchto odpovědí se nachází v příloze č. 7. Je také podstatné zmínit, že bez získaných dat prostřednictvím interview s vybranými respondenty by nebylo možné vyhodnotit cíl č. 4.

DISKUZE

Praktickou část mé bakalářské práce jsem zaměřila na projevy morálního vývoje v jednání dospívajících, k této části jsem si vytyčila pět cílů.

První cíl bakalářské práce: Přiblížit morální jednání studentů vybraných středních škol na základě krátkých příběhů. Ke splnění tohoto cíle bylo zapotřebí nejprve sestavit přehledný dotazník s krátkými příběhy, pod nimiž měli studenti odpovědi s možností volby a -d, kde vždy poslední odpověď d) byla otevřena pro vlastní názor studentů. Otevřeným odpovědím jsem se podrobně věnovala v následujícím cíli. Posléze bylo nutné vyhledat několik středních škol, které by byly ochotny se mnou spolupracovat, tedy podílet se na mém výzkumném šetření. Při oslovení zvolených škol nebyl žádný problém, spolupráci s nimi mi vedení všech škol přislíbilo a potvrdilo podpisem. Tato povolení pro výzkumné šetření na zvolených školách je možno zhlédnout v přílohách č. 1, 2 a 3. V přílohách se též nachází zmíněný dotazník k výzkumnému šetření, a to pod č. 4.

Z uvedených výsledků viz s. 38, až 43 vyplývá, že vzhledem k **1. příběhu: prostředí školy**, zvolilo z celkového počtu 141 respondentů (100%) nejvíce respondentů 67 (48%) odpověď d) *Vlastní, jiná odpověď*. 34 respondentů (24%) vybralo odpověď b) *Kamarádku/kamaráda bych nahlásil/la, jelikož z morálního hlediska je šikana velmi špatná*. 30 respondentů (21%) zvolilo odpověď a) *Kamarádku/ kamaráda bych neprozradil/la, kamarádství je mi vším*. Nejméně respondentů 10 (7%) zvolilo odpověď c) *Kamarádku/kamaráda bych nahlásil/la, přestože ho mám ráda, nechci zůstat po škole*.

Z výše uvedených výsledků tedy vyplývá, že by většina respondentů danou situaci řešila jiným způsobem, než které byly uvedeny v nabídce, a nejmenší počet respondentů by se přiklonil k odpovědi c), jež se vztahuje k vlastnímu sobeckému prospěchu, což považuji za úspěch.

2. příběh: prostředí vrstevníků. V souvislosti s tímto příběhem z celkového počtu 141 respondentů (100%) zvolilo nejvíce respondentů 67 (48%) odpověď a) *Nepřikládá/la bych vyznání žádný význam, přestože se mi líbí, vnitřně беру ohledy na kamaráda/kamarádku*. 32 respondentů (23%) vybralo odpověď d) *Vlastní, jiná odpověď*. 29 respondentů (21%) zvolilo odpověď c) *Přestože je kamarádství pro mě důležité a nechtěl/la bych o něj přijít, tento kluk/dívka se mi velmi líbí, pro jednu musí jít kamarádství stranou*. A zbylých 20 respondentů (14%) zvolilo odpověď b) *Přestože mě nový vztah láká, vzhledem k miněni ostatních od něho raději ustoupím*.

Z těchto výsledků vyplývá, že pro nejvíce respondentů má přednost kamarádství před vztahem a nejméně respondentů by bylo ochotno se vztahu vzdát vzhledem k názoru okolí. Z toho můžeme usoudit, že pro většinu dospívajících respondentů není podstatný názor lidí, kteří v jejich životech nezaujímají nějakou významnou pozici.

3. příběh: prostředí rodiny. V rámci tohoto příběhu z celkového počtu 141 respondentů (100%) zvolilo bezkonkurenčně nejvíce respondentů 78 (53,3) odpověď *a) Slíbil/la jsem, že budu sestru krýt, své slovo tedy dodržím, ale pro jistotu se pokusím dovolat někomu jinému.* 31 respondentů (22%) vybralo odpověď *d) Vlastní, jiná odpověď.* 23 respondentů (16,3%) zvolilo odpověď *b) Není správné sestru prozradit, přestože nedodržela slovo, budu čekat, dokud nedojde domů,* a nejméně respondentů 9 (6,4%) zvolilo odpověď *c) Bez jakéhokoliv dalšího čekání volám rodičům, nebudu čekat na malér.*

Z výše uvedených výsledků vyplývá, že nejvíce respondentů si stojí za názorem, že sourozenec se má krýt do poslední chvíle. A nejméně respondentů by zvolilo řešení okamžitého volání rodičům. Z toho lze usoudit, že slib sourozenci znamená pro většinu dospívajících respondentů více než slib rodičům.

4. příběh: prostředí zaměstnání. V tomto příběhu si z celkového počtu 141 respondentů (100%) zvolilo nejvíce respondentů 56 (39,7%) odpověď *a) Nebudu ani přemýšlet, žádná odměna mě nepřiměje nikoho udávat.* 42 respondentů (29,8%) vybralo odpověď *b) Nezáleží mi na odměně, spíš na principu. Každý máme nějaké problémy, to však ještě neznamená, že musíme krást, proto spolupracovníci nahlásím.* 36 respondentů (25,5%) se rozhodlo pro odpověď *d) Vlastní, jiná odpověď.* Zbylý počet respondentů 7 (5%) zvolil odpověď *c) I když je mi to proti srsti, nějaká koruna navíc by se mi hodila a navíc krást se přeci nemá.*

Z těchto výsledků lze vyčíst, že nejvíce respondentů by se bez váhání zřeklo odměny a nejméně respondentů by se podle výsledných odpovědí zachovalo sobecky, pouze k vlastnímu prospěchu, což je dle mého názoru potěšující výsledek.

Po shrnutí všech odpovědí týkajících se prvního cíle mé práce jsem došla k tomuto závěru. Většina respondentů skoro ve všech daných situacích volila nesobecké jednání s cílem pomoci jiným. Toto zjištění bylo pro mě překvapivým vzhledem k dnešnímu světu, kde se většinou každý stará sám o sebe, bez ohledu k ostatním lidem. Dle mého názoru, kdyby tento přístup přetrvával u většiny jedinců i nadále, jsem si jista, že by se nám všem žilo mnohem lépe. Bohužel s ukončením studia, příchodem do zaměstnání a celkovým osamostatněním je tomu spíše naopak. Mnoho mladých lidí začne upouštět od svých ideálů a připojuje se k většinovému jednání společnosti, který nás vede k upřednostňování vlastních potřeb.

Druhý cíl bakalářské práce: Na základě získaných dat studentů, prostřednictvím vyplnění první části dotazníku vytvořit záznam volných odpovědí studentů k daným situacím. Ke splnění tohoto cíle bylo zapotřebí, aby alespoň určitá část respondentů zvolila poslední typ odpovědi, tedy otevřenou pro vlastní názor k dané situaci. Zájem studentů o vlastní vyjádření názoru byl značně vysoký, tudíž jsem byla mile překvapena a se získanými daty se mi posléze velmi dobře pracovalo. Z vyplněných dotazníků byly vybrány pouze některé odpovědi a v rámci tohoto cíle byly zaznamenány do tabulek, jež jsou uvedeny v přílohách č. 5 a 6.

Po podrobném prostudování dotazníků jsem došla k závěru, že v rámci **1. příběhu: prostředí školy** (příběh zaměřen na šikanu ze strany kamaráda) by se nejvíce respondentů, chlapců i dívek, zachovalo tím způsobem, že by se pokusili kamarádovi domluvit, aby se přiznal, vysvětlili by mu špatnost jeho činu a v případě neúspěchu by ho nahlásili.

2. příběh: prostředí vrstevníků (příběh zaměřen na možný začátek vztahu mezi kamarády). V tomto případě jsou odpovědi velmi různorodé, ale přesto by u většiny chlapců šlo kamarádství spíše stranou a u dívek by tomu bylo naopak. Většina z nich by se vždy nejprve poradila s kamarádkou, než by do nového vztahu vstoupila.

3. příběh: prostředí rodiny (příběh je zaměřen na krytí sestry, aby měla možnost jít se pobavit na večírek i přes zákaz rodičů). I v tomto případě byly odpovědi různé a mnohdy velmi nápadité. U chlapeckých odpovědí jsem se setkala nejčastěji s dvojím typem, myslím, že to bylo v návaznosti na to, zda sestru mají nebo nikoliv. Prvním typem byl takový způsob jednání, šel bych ji bezpodmínečně hledat nebo nikam bych ji nepustil. Domnívám se, že právě tito chlapci doma sestru mají. V druhém případě to byly odpovědi typu, šel bych se pobavit s ní apod. U dívek se nejčastěji objevovaly následující odpovědi - volala bych jejím kamarádům, všechny je znám, pokud bych se nedovolala, zkusila bych na prty dojít, po opětovném neúspěchu bych volala rodičům.

4. příběh: prostředí zaměstnání (příběh je zaměřen na krádež spolupracovnice). V této situaci by se zachovala většina chlapců i dívek obdobným způsobem, a to takovým, že by nabídli spolupracovnici pomoc bez jakýchkoliv postranních úmyslů. Většina názorů dospívajících k tomuto příběhu mě velmi mile překvapila, byly opravdu nesobecké, plné empatie, dokonce i u chlapců.

Celkově bych všechny volné odpovědi respondentů hodnotila kladně. Jsem ráda, že mi poskytly takové množství vlastních postřehů. Některé byly obzvlášť zajímavé, inteligentní, lidské, vtipné, arogantní, ale právě to vypovídá o specifičnosti osobnosti člověka.

Třetí cíl bakalářské práce: Přiblížit některé morální hodnoty studentů středních škol. K dosažení tohoto cíle bylo též zapotřebí nejprve vytvořit srozumitelnou druhou část dotazníku, jež byla založena na číselných škálách, každá škála od 1 do 10 byla umístěna vždy pod jednotlivou hodnotou. Následně bylo zapotřebí využít spolupráce s oslovenými školami stejně jako u prvního cíle. Po vyplnění těchto dotazníků byly výsledky získaných dat zaznamenány výše, viz. s. 44-51. Tato část dotazníku je uložena k nahlédnutí v příloze č. 4.

Nebudu zde popisovat přesně všechny údaje, ke kterým jsem došla, ty lze najít na výše zmíněných stranách. Pouze nastíním, jak moc byly jednotlivé hodnoty pro dospívající respondenty na škále od 1 do 10 důležité. Zajímavostí při zapisování získaných dat bylo zjištění, že hodnoty se nijak zvláště neměnily v závislosti na typu školy. Všem školám směřovala křivka vždy stejným směrem.

1. hodnota: Mít vhodné sociální postavení, dobré zaměstnání. U první hodnoty je patrné, že z celkového počtu respondentů 141 (100%) zaznačilo největší množství z nich 45 (31,9%) na škále význam této hodnoty číslem 8, z čehož vyplývá, že tato hodnota je pro většinu dospívajících respondentů ve značné míře podstatná.

2. hodnota: Být nápomocný ostatním lidem, vykonávat činnosti pro dobro skupiny a celé společnosti. Výsledky této hodnoty byly téměř totožné s předchozími. Z celkového počtu 141 respondentů (100%) volilo opět nejvíce respondentů 40 (100%) na číselné škále vzhledem k významu této hodnoty číslo 8, tudíž má v jejich životech také značné zastoupení.

3. hodnota: V očích ostatních být vážený a uznávaný. Křivka této jediné hodnoty nesměřovala jednoznačně k číslu 8, ale téměř stejný počet respondentů 26 (18,4%) zvolil na škále číslo 5. I přesto zvítězilo na škále od 1 do 10 právě číslo 8, jež nakonec zvolilo 29 respondentů (20,6%). Tento výsledek mě opět mile překvapil, čekala bych, že pro mladé lidi v dnešním světě bude podstatnější hodnota směřující k vlastnímu prospěchu než k prospěchu ostatním lidem.

4. hodnota: Být v životě nezávislým a samostatným. Z celkového počtu 141 respondentů (100%) byla právě tato hodnota pokládána v životě vybraných respondentů za jednoznačně nejvýznamnější. Na škále od 1 do 10 zvolilo nejvíce respondentů 52 (36,9%) vzhledem k významu této hodnoty nejvyšší možné číslo 10.

5. hodnota: Mým hlavním životním cílem je mít rodinu, děti. K významu této hodnoty na škále od 1 do 10 volilo z celkového počtu 141 (100%) respondentů většina z nich 46 (32,6%) největší možné číslo 10, ovšem tato volba nebyla tak jednoznačná jako u hodnoty č. 4. Někteří respondenti 12 (8,5%) tuto hodnotu označili pouze číslem 3. I přesto byla po vyhodnocení jednou z nejdůležitějších hodnot v životě dospívajících respondentů.

Čtvrtý cíl bakalářské práce: Přiblížit pohledy učitelů na činitele, kteří ovlivňují morální vývoj dospívajících. K dosažení tohoto cíle bylo obdobně jako u předchozích zapotřebí nejprve sestavit otázky pro polostrukturovaný rozhovor, posléze vyhledat vhodné respondenty, kteří by byli ochotni zodpovědět těchto pár otázek k danému tématu. Po získání potřebných dat prostřednictvím těchto rozhovorů bylo možno vyhodnotit i poslední dva cíle.

Na morální vývoj dospívajících společně s jednáním dospívajících má tedy zcela jistě vliv mnoho činitelů. Ve svém výzkumu jsem došla prostřednictvím polostrukturovaného rozhovoru k závěru, že většina respondentů byla přesvědčena o největším vlivu rodiny, samozřejmě pouze v takovém případě, je-li funkční. Důležitý je zde tedy výchovný přístup rodičů a celkově správný vzor v chování k ostatním lidem v různých situacích apod. Ovšem samozřejmě záleží i na věku, jelikož starší jedinci se už mnohdy rozhodují dle vlastního uvážení a většinou je pro ně podstatnější názor vrstevníků nebo celkově tlak společnosti než rodičů. Tomuto období, jak je známo, se říká puberta, probíhá u každého jedince v různé podobě a délce.

Výsledkem výzkumného šetření vybraných respondentů na základě polostrukturovaného rozhovoru bylo tedy zjištění, že dle dotazovaných respondentů má největší vliv rodina, posléze vrstevníci (různé party apod.), škola (většinou konkrétní pedagog), poté následuje tlak okolní společnosti (masmédiá, televize, noviny apod.). Za nejméně vlivné považují vybraní respondenti zaměstnání (u dospívajících většinou prostřednictvím brigád apod.).

Na dospívající jedince má tedy vliv spousta činitelů nejen vnějších, ale též vnitřních, vždy záleží také na osobnostních vlastnostech jednotlivců. To tedy znamená, že i člověk z harmonické rodiny, kde má ten nejlepší vzor chování, může v životě sklouznout na špatnou cestu, např. stát se drogově závislým povalečem bez vzdělání a práce. A naopak, jedinec vyrůstající v disharmonické rodině s neschopnými rodiči, již jsou alkoholici, se může stát na základě svých osobnostních předpokladů vlivným a úspěšným jedincem s těmi nejsprávnějšími morálními zásadami. Tím však v žádném případě nechceme zpochybnit podstatný vliv výchovy v rodině na morální vývoj dospívajících. Chceme pouze upozornit na to, že nic není zárukou k správnému morálnímu vývoji.

Pátý cíl bakalářské práce: Vytvořit záznam odpovědí respondentů na podkladě strukturovaného rozhovoru. K dosažení tohoto posledního cíle je bezpodmínečně též důležitý polostrukturovaný rozhovor s vybranými respondenty, zejména proto, že samotné záznamy z těchto rozhovorů jsou výsledkem tohoto pátého cíle a jsou uloženy k nahlédnutí v příloze č. 7.

ZÁVĚR

Můžeme říci, že v současné době morální vývoj, tedy celkově morálka mladých lidí v dospívajícím věku, upadá. S kázní, morálkou vztahující se k morálnímu jednání dospívajících se dnes setkáváme v každodenních situacích. Ty se vztahují nejen ke škole, rodině, zaměstnání, vrstevníkům a s nimi spojenými milostnými vztahy, kamarádstvím apod.

Cílem mé bakalářské práce bylo především poukázat na morální vývoj studentů 3. ročníků vybraných středních škol a s tím spojený jejich způsob chování v určitých situacích. K získání potřebných dat, pomocí nichž jsem dosáhla stanovených cílů, jsem využila metody dotazníků, jež se skládaly ze dvou částí. První část se zabývala zejména morálním jednáním dospívajících, druhá hodnotami. Po podrobném vyhodnocení získaných dat z této části výzkumného šetření jsem dospěla k zajímavým výsledkům, jež jsou detailně popsány výše v mé práci.

K dosažení dalšího cíle jsem využila metody polostrukturovaného rozhovoru. Tento cíl se zabýval pohledy učitelů na činitele ovlivňující morální vývoj dospívajících. V dalších dvou cílech jsem se zabývala záznamem sesbíraných autentických pohledů respondentů na danou problematiku. Tyto údaje jsou k nahlédnutí v přílohách č. 5, 6 a 7. Všechna získaná data uvedených cílů jsou zaznamenána v mé práci v jednotlivých kapitolách a podkapitolách orientující se na vyhodnocení výsledků výzkumného šetření.

Na závěr bych chtěla podotknout, že morální vývoj u dospívajících bude vždy vysoce diskutovaným tématem a zcela jistě bude vždy ovlivňován řadou činitelů ať už vnějších nebo vnitřních. Svou prací jsem chtěla poskytnout alespoň malý náhled na morální jednání studentů středních škol v některých situacích, jež mohou v životech těchto jedinců nastat, a také na míru působení již zmíněných činitelů v souvislosti s jejich morálním vývojem. Doufám, že svým výzkumným šetřením umožním tento náhled všem, kteří budou mou práci číst, tedy nejen rodičům a pedagogům, ale i širší veřejnosti.

SEZNAM LITERATURY

ARMSTRONG, M. *Řízení lidských zdrojů: nejnovější trendy a postupy*. 1. vyd. Praha: Grada, 2007. 789 s. ISBN 978-80-247-1407-3.

BENDL, S. *Kázeňské problémy ve škole*. 2. vyd. Praha: Triton, 2011. 260 s. ISBN 978-80-7387-436-0.

BENDL, S. *Školní kázeň v teorii a v praxi*. 1. vyd. Praha: Triton, 2011. 202 s. ISBN 978-80-7387-432-2

CAKIRPALOGLU, P. *Úvod do psychologie morálky*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2012. 288 s. ISBN 978-80-247-4033-1.

ČAPEK, R. *Třídní klima a školní klima*. 1. vyd. Praha: Grada, 2010. 325 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-2742-4.

ČEVELOVÁ, M. *AGRESIVITA MEZI DĚTMI V PODMÍNKÁCH ŠKOLY*. Olomouc: Pedagogická fakulta, 2011. 87 s.

DVOŘÁKOVÁ, J. *Morální usuzování: vliv hodnot, osobnosti a morální identity*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2008. 149 s. ISBN 978-80-210-4751-8.

GLUCHMANOVÁ, M. GLUCHMAN, V. *Učitelská etika*. Prešov: FF PU, 2008. s. 185. ISBN 978-80-8068-808-0.

HASS, A. *Morální inteligence: jak rozvíjet a kultivovat dobro v nás*. 1. vyd. V Praze: Columbus, 1999. 152 s. ISBN 80-7249-010-9.

HEIDBRINK, H. *Psychologie morálního vývoje*. 1. vyd. Praha: Portál, 1997. 175 s. Studium. ISBN 80-7178-154-1.

HERRING, J. *Jak efektivně zvládat hádky v každé situaci*. 1. vyd. Praha: Grada, 2012. 222 s. ISBN 978-80-247-4267-0.

KOLDINSKÁ, K. *Gender a sociální právo: rovnost mezi muži a ženami v sociálně-právních souvislostech*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009. s. 240. ISBN 978-80-7400-343-1.

LANGMEIER, J. KREJČÍŘOVÁ, D. *VÝVOJOVÁ PSYCHOLOGIE*. 2. vyd. Praha: GradaPublishing, 2006. 368 s. ISBN 80-247-1284-9.

MACEK, P. *Adolescence: psychologické a sociální charakteristiky dospívajících*. 1. vyd. Praha: Portál, 1999. 207 s. ISBN 80-7178-348-X.

MACEK, P. *Adolescence*. 2. vyd. Praha: Portál, 2003. 141 s. ISBN 80-7178-747-7.

MIOVSKÝ, M. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. 1. vyd. Praha: Grada, 2006. 332 s. Psyché. ISBN 80-247-1362-4.

OLWEUS, D. *Bullingatschoul*. Oxford: Blackwell Publishing, 2005. s. 140. ISBN 0-631-19241-7.

PIAGET, J. *Psychologie inteligence*. 2. vyd. Praha: Portál, 1999. 164 s. ISBN 80-7178-309-9.

PLAŇAVA, I. *Průvodce mezilidskou komunikací: přístupy - dovednosti - poruchy*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2005. 146 s. ISBN 80-247-0858-2.

ŘEHULKA, E., ŘEHULKOVÁ, O. *Psychologické otázky adolescence: sborník příspěvků*. 1. vyd. Boskovice: Albert, 2001. 141 s. ISBN 80-7326-001-8.

SLEZÁČKOVÁ, A. *Průvodce pozitivní psychologií: nové přístupy, aktuální poznatky, praktické aplikace*. 1. vyd. Praha: Grada, 2012. 304 s. ISBN 978-80-247-3507-8.

SMEJKAL, V. a SCHELOVÁ BACHRACHOVÁ, H. *Lexikon společenského chování*. 5. vyd. Praha: Grada, 2011. 272 s. ISBN 978-80-247-3649-5.

SMOLÍK, J. *Subkultury mládeže: uvedení do problematiky*. 1. vyd. Praha: Grada, 2010. 281 s. ISBN 978-80-247-2907-7.

TYRLÍK, M. *Morální jednání*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2004. 134 s. ISBN 80-210-3535-8.

VACEK, P. *Průhledy do psychologie morálky*. 2. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 2006. 123 s. ISBN 80-7041-188-0.

VACEK, P. *Rozvoj morálního vědomí žáků: metodické náměty k realizaci průřezových témat*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008. 126 s. ISBN 978-80-7367-386-4.

VACEK, P. *Morální vývoj v psychologických a pedagogických souvislostech*. 3. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 2010. 121 s. ISBN 978-80-7435-051-1.

VACEK, P. *Psychologie morálky a výchova charakteru žáků*. 1. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 2011. 197s. ISBN 978-80-7435-108-2.

VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*, 2. vyd. , dopl. a přeprac. Praha: Karolinum, 2012. 531 s. ISBN 978-80-246-2153-1.

VALIŠOVÁ, A. a kol. *Pedagogika pro učitele*. 1. vyd. Praha: Grada, 2007. 402 s. ISBN 978-80-247-1734-0.

VALIŠOVÁ, A. *Jak získat, udržet a neztrácet autoritu*. 1. vyd. Praha: Grada, 2008. 141 s. ISBN 978-80-247-2282-5.

VALIŠOVÁ, A., KAŠÍKOVÁ, H. a BUREŠ, M. *Pedagogika pro učitele*. 2. vyd. Praha: Grada, 2011. 456 s. ISBN 978-80-247-3357-9.

WEDLICOVÁ, I. *Sebepojetí dospívajících a způsob výchovy v rodině*. 1. vyd. Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, 2008. 234 s. ISBN 978-80-7414-096-9.

WILSON, J. *Co je morální a jak to poznáme?*. Praha: Občanský institut, 1994. 14 s. Bulletin OI; Čís. 35.

ZÁŠKODNÁ, H., MLČÁK, Z. *Osobnostní aspekty prosociálního chování a empatie*. 1. vyd. Praha: Triton, 2009. 391 s. ISBN 978-80-7387-306-6.

[b. m.]. *Velký slovník naučný*, 1. vyd. Praha: DIDEROT, 1999. 1679 s. ISBN 80-902723-1-2.

Internetové zdroje:

HAJNÝ, M. *Vliv party a vrstevníků* [online]. 2003, poslední revize 2013-03-10 [cit. 2013-03-11]. ŠKOLA RODIČE NÁCTILETÍ-prevence rizikového chování. Dostupné z <http://www.odrogach.cz/rodice/rizikove-situace/vliv-party-avrstevniku.html?section_id=62>

KUBATOVA, *Člověk společenský (sociální jednatel)* [online]. 2002, poslední revize 2012-02-20 [cit. 2013-02-27]. E-learningová podpora mezioborové integrace výuky tématu vědomí na UP Olomouc. Dostupné z <<http://pfyziolifup.upol.cz/castwiki/?p=1441>>.

VODÁKOVÁ, J. *Jak se bránit nekázni v našich školách* [online]. 2008, poslední revize 2008-12-11 [cit. 2013-02-28]. Zkola informační a vzdělávací portál školského a zlínského kraje. Dostupné z <<http://www.zkola.cz/zkedu/management/clanky/28185.aspx>>.

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1 Pohlaví respondentů

Tabulka č. 2 Věk respondentů

Tabulka č. 3 Přehled SŠ a celkový počet studentů na těchto školách

Tabulka č. 4 Přehled odpovědí studentů SŠ k příběhu č. 1: prostředí školy

Tabulka č. 5 Přehled odpovědí studentů SŠ k příběhu č. 2: prostředí vrstevníků

Tabulka č. 6 Přehled odpovědí studentů SŠ k příběhu č. 3: prostředí rodiny

Tabulka č. 7 Přehled odpovědí studentů SŠ k příběhu č. 4: pracovní prostředí

Tabulka č. 8 Přehled míry významu hodnoty č. 1

Tabulka č. 9 Přehled míry významu hodnoty č. 2

Tabulka č. 10 Přehled míry významu hodnoty č. 3

Tabulka č. 11 Přehled míry významu hodnoty č. 4

Tabulka č. 12 Přehled míry významu hodnoty č. 5

Tabulka č. 13 Pohlaví respondentů polostrukturovaného rozhovoru

Tabulka č. 14 Věk respondentů polostrukturovaného rozhovoru

Tabulka č. 15 Celková doba praxe respondentů polostrukturovaného rozhovoru

Tabulka č. 16 Respondenti a obory jejich vzdělání

Tabulka č. 17 Přehled činitelů nejvíce ovlivňujících morální vývoj dospívajících jedinců

Tabulka č. 18 Přehled míry působení činitelů na morální vývoj dospívajících jedinců

SEZNAM GRAFŮ

- Graf č. 1 Pohlaví respondentů
- Graf č. 2 Věk respondentů
- Graf č. 3 Přehled SŠ a celkový počet studentů na těchto školách
- Graf č. 4 Přehled odpovědí studentů SŠ k příběhu č. 1: prostředí školy
- Graf č. 5 Přehled odpovědí studentů SŠ k příběhu č. 2: prostředí vrstevníků
- Graf č. 6 Přehled odpovědí studentů SŠ k příběhu č. 3: prostředí rodiny
- Graf č. 7 Přehled odpovědí studentů SŠ k příběhu č. 4: pracovní prostředí
- Graf č. 8 Přehled míry významu hodnoty č. 1
- Graf č. 9 Přehled míry významu hodnoty č. 2
- Graf č. 10 Přehled míry významu hodnoty č. 3
- Graf č. 11 Přehled míry významu hodnoty č. 4
- Graf č. 12 Přehled míry významu hodnoty č. 5
- Graf č. 13 Pohlaví respondentů polostrukturovaného rozhovoru
- Graf č. 14 Věk respondentů polostrukturovaného rozhovoru
- Graf č. 15 Celková doba praxe respondentů polostrukturovaného rozhovoru
- Graf č. 16 Přehled činitelů nejvíce ovlivňujících morální vývoj dospívajících jedinců
- Graf č. 17 Přehled míry působení činitelů na morální vývoj dospívajících jedinců

SEZNAM PŘÍLOH

- Příloha č. 1 Povolení výzkumného šetření GFP ve Valašském Meziříčí
- Příloha č. 2 Povolení výzkumného šetření GJB a SPGŠ v Přerově
- Příloha č. 3 Povolení výzkumného šetření SZŠ ve Vsetíně
- Příloha č. 4 Dotazník k výzkumnému šetření
- Příloha č. 5 Záznam příkladů volných odpovědí studentů SŠ
- Příloha č. 6 Autentické ukázky volných odpovědí studentů SŠ
- Příloha č. 7 Záznam odpovědí vybraných respondentů na podkladě polostrukturovaného rozhovoru

Příloha č. 1: Povolení výzkumného šetření GFP ve Valašském Meziříčí

Gymnázium Františka Palackého
Husova 146
757 37 Valašské Meziříčí

V Olomouci 12. 3. 2013

Věc: žádost o povolení výzkumného šetření na SŠ pro potřeby své bakalářské práce.

Vážený pane řediteli,

Jmenuji se Marcela Kořístková a jsem studentkou 3. ročníku bakalářského studijního programu, oboru Speciální pedagogika pro 2. stupeň ZŠ a SŠ a základů společenských věd se zaměřením na vzdělávání. Tento obor studuji na Pedagogické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci.

Obracím se na Vás s žádostí o povolení spolupráce se školou Gymnázia Františka Palackého ve Valašském Meziříčí za účelem sesbírání potřebných dat pro výzkumné šetření své závěrečné bakalářské práce, která je zaměřena na téma morálního vývoje dospívajících.

Metodou výzkumného šetření je dotazník zaměřený na studenty 3. ročníku SŠ a polostrukturovaný rozhovor pro cca 3 pedagogické pracovníky SŠ.

Pokud budete mít zájem o výsledky bakalářské práce, rádi Vám je poskytneme.

Předem děkuji za kladné vyřízení žádosti

S pozdravem

Kořístková

Marcela Kořístková
studentka 3. ročníku Bc. studijního programu,
studijního oboru SPP + SV,
prezenní formy studia
na PDF UP v Olomouci

Kontaktní adresa:

Marcela Kořístková
Krhová 12, 756 63 Valašské Meziříčí
email: marcelakoristkova@seznam.cz
mobil: 605 070 860

Vyjádření k žádosti:

žádost povolena

žádost zamítnuta

Odůvodnění:

.....
.....

Datum: 14. 3. 13

Podpis: *ca jma*

Razítko:

Příloha č. 2: Povolení výzkumného šetření GJB a SPGŠ v Přerově

Gymnázium Jana Blahoslava a Střední pedagogická škola
Denisova 3
751 52 Přerov

V Olomouci 12. 3. 2013

Věc: žádost o povolení výzkumného šetření na SŠ pro potřeby své bakalářské práce.

Vážená paní ředitelko,

Jmenuji se Marcela Kořístková a jsem studentkou 3. ročníku bakalářského studijního programu, oboru Speciální pedagogika pro 2. stupeň ZŠ a SŠ a základů společenských věd se zaměřením na vzdělávání. Tento obor studuji na Pedagogické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci.

Obracím se na Vás s žádostí o povolení spolupráce se školou Gymnázia Jana Blahoslava a Střední pedagogické školy v Přerově za účelem sesbírání potřebných dat pro výzkumné šetření své závěrečné bakalářské práce, která je zaměřena na téma morálního vývoje dospívajících.

Metodou výzkumného šetření je dotazník zaměřený na studenty 3. ročníku SŠ a polostrukturovaný rozhovor pro cca 3 pedagogické pracovníky SŠ.

Pokud budete mít zájem o výsledky bakalářské práce, rádi Vám je poskytneme.

Předem děkuji za kladné vyřízení žádosti

S pozdravem

.....*Kořístková*.....

Marcela Kořístková
studentka 3. ročníku Bc. studijního programu,
studijního oboru SPP + SV,
prezenční formy studia
na PDF UP v Olomouci

Kontaktní adresa:

Marcela Kořístková
Krhová 12, 756 63 Valašské Meziříčí
email: marcelakoristkova@seznam.cz
mobil: 605 070 860

Vyjádření k žádosti:

žádost povolena

žádost zamítnuta

Odůvodnění:

.....
.....

Datum: *14. 3. 2013*

Podpis: *[Podpis]*

Gymnázium Jana Blahoslava a
Střední pedagogická škola,
Přerov, Denisova 3
751 52 Přerov
-1-

Příloha č. 3: Povolení výzkumného šetření SZŠ ve Vsetíně

Střední zdravotnická škola
náměstí Svobody 809
755 01 Vsetín

V Olomouci 12. 3. 2013

Věc: žádost o povolení výzkumného šetření na SŠ pro potřeby své bakalářské práce.

Vážený pane řediteli,

Jmenuji se Marcela Kořístková a jsem studentkou 3. ročníku bakalářského studijního programu, oboru Speciální pedagogika pro 2. stupeň ZŠ a SŠ a základů společenských věd se zaměřením na vzdělávání. Tento obor studuji na Pedagogické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci.

Obracím se na Vás s žádostí o povolení spolupráce se Střední zdravotnickou školou ve Vsetíně za účelem sesbírání potřebných dat pro výzkumné šetření své závěrečné bakalářské práce, která je zaměřena na téma morálního vývoje dospívajících.

Metodou výzkumného šetření je dotazník zaměřený na studenty 3. ročníku SŠ a polostrukturovaný rozhovor pro cca 3 pedagogické pracovníky SŠ.

Pokud budete mít zájem o výsledky bakalářské práce, rádi Vám je poskytneme.

Předem děkuji za kladné vyřízení žádosti

S pozdravem

Kořístková M.

Marcela Kořístková
studentka 3. ročníku Bc. studijního programu,
studijního oboru SPP + SV,
prezenční formy studia
na PDF UP v Olomouci

Kontaktní adresa:

Marcela Kořístková
Krhová 12, 756 63 Valašské Meziříčí
email: marcelakoristkova@seznam.cz
mobil: 605 070 860

Vyjádření k žádosti:

žádost povolena

žádost zamítnuta

Odůvodnění:

.....

.....

Datum: *13. 3. 2013*

Podpis: *M. Kořístková*

Razítko:

Střední zdravotnická škola
a Vyšší odborná škola zdravotnická Vsetín
náměstí Svobody 809, 755 01 Vsetín
IČO: 00851663
Tel.: 571 411 299, fax: 571 415 829

Příloha č. 4: Dotazník k výzkumnému šetření

Dobrý den, jmenuji se Marcela Kořistková, studuji 3. ročník speciální pedagogiky na Pedagogické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci. Pro svou bakalářskou práci, ve které se zabývám morálním vývojem dospívajících, potřebuju sesbírat určitá data prostřednictvím těchto anonymních dotazníků, které se skládají ze dvou částí. Tímto vás tedy žádám o spolupráci a 5 až 10 minut vašeho času. Děkuji.

Název školy.....
Datum.....
Třída.....
Věk.....
Pohlaví.....

1. část dotazníku se zabývá krátkými příběhy.

Vášim úkolem je pod každým příběhem z nabídnutých možností vybrat vždy jen jednu, podle vlastního uvážení. Pokud si zvolíte možnost d), můžete psát vlastní pohled na situaci.

Příběh číslo 1 prostředí školy: kamarád/ka versus třídní kolektiv

Jeden z tvých nejlepších kamarádů/kamarádek se účastní šikany slabšího spolužáka z vedlejší třídy. Třídní učitel/učitelka apeluje tím, že bude celá třída po škole, dokud se dočtyřky k danému činu nepřizná. Jen ty víš, jak daná situace probíhala, avšak kamarád/ka se odmítá přiznat. Jak by ses v dané situaci zachoval/la?

- a) Kamarádku/kamaráda bych neprozradil/la, kamarádství je mi všim.
- b) Kamarádku/kamaráda bych nahlásil/la, jelikož z morálního hlediska je šikana velmi špatná.
- c) Kamarádku/kamaráda bych nahlásil/la, přestože ho mám ráda, nechci zůstat po škole.
- d) Vlastní, jiná odpověď...

Příběh číslo 2 prostředí vrstevníků: kamarád/ka versus přítelkyně/přítel

Kamarádka je již několik let zamilovaná do souseda z vedlejšího vchodu. Ty sama ho velmi dobře znáš už od dětství, jelikož vaše rodiny společně jezdily na výlety. Někdy si nepřemýšlela o tomto chlapci jako o partnerovi. Avšak tento kamarád z dětství se vám po mnoha letech přiznal, že po celou tu dlouhou dobu byl zamilovaný právě do vás. Od této chvíle na něj pohlížíte jinak, než na pouhého kamaráda (chlapci si tuto situaci převedou ke své osobě) Jak by ses v dané situaci zachoval/la?

- a) Nepřikládala bych význam žádný význam, přestože se mi líbí, vnitřně беру ohledy na kamaráda/kamarádku.

b) Přestože mě nový vztah láká, vzhledem k minulosti ostatních od něho raději ustoupím.

c) Přestože je kamarádství pro mě důležitější a nechci/la bych o něj přijít, tento kluk/dívka se mi velmi líbí, pro jednou musí jít kamarádství stranou.

d) Vlastní, jiná odpověď...

Příběh číslo 3 prostředí rodiny: sestra versus rodiče

Zůstali jste s mladší sestrou samy doma, rodiče odjeli na víkend ke známým do vedlejšího města. Před odjezdem vám výlovně zakázali opustit dům ve večerních hodinách. Tvá mladší sestra byla pozvána na večerek. Přestože s tím sám/sama neschváláš přislibil/la si sesítit pomoc při utajení před rodiči, pod podmínkou, že bude neustále na telefonu. Již téměř dvě hodiny se jí nemůžeš dovolat a máš o ni strach. Jak by ses v této situaci zachoval/la?

a) Slibil/la jsem, že budu sestru krýt, své slovo tedy dodržím, ale pro jistotu se pokusím dovolat někomu jinému.

b) Nem správně sestru prozradit, přestože nedodržela slovo, budu čekat, dokud nedojde domů.

c) Bez jakéhokoliv dalšího čekání volám rodičům, nebudu čekat na malér.

d) Vlastní, jiná odpověď...

Příběh číslo 4 pracovní prostředí: spolupracovník versus zaměstnavatel

Privyděláváš si při škole v obchodě s potravinami a opakovaně přistihneš spolupracovníci krást určité potraviny, uzeninu, sýry občas i maso. Shodou okolností se ti nedávno svěřila, že na tom není finančně nejlépe, vzhledem k dítěti, které vychovává zcela sama. Oproti tomu zaměstnavatel tento měsíc kvůli opakovaným krádežím vyhlásil odměnu za každého odhaleného zloděje. Jak by ses v této situaci zachoval/la?

a) Nebudu ani přemýšlet, žádná odměna mě nepřiměje nikoho udávat.

b) Nezálzež mi na odměně, spíš na principu. Každý máme nějaké problémy, to však ještě neznamená, že musíme krást, proto spolupracovníci nahlásím.

c) I když je mi to proti srsti, nějaká koruna navíc by se mi hodila a navíc krást se přeci nemá.

d) Vlastní, jiná odpověď...

2. Část dotazníku je zaměřena na hodnoty v morálním jednání dospívajících 3. ročníku ŠŠ.

Na škále od 1 do 10 zaznamenejte, v jak velké míře jsou ve vašem životě podstatné níže uvedené hodnoty.

1. Mít vhodné sociální postavení, dobré zaměstnání...
nejméně podstatné 1_2_3_4_5_6_7_8_9_10 nejvíce podstatné
2. Být nápomocný ostatním lidem, vykonávat činnosti pro dobro skupiny a celá společnosti...
nejméně podstatné 1_2_3_4_5_6_7_8_9_10 nejvíce podstatné
3. V očích ostatních být vážený a uznávaný...
nejméně podstatné 1_2_3_4_5_6_7_8_9_10 nejvíce podstatné
4. Být v životě nezávislým a samostatným...
nejméně podstatné 1_2_3_4_5_6_7_8_9_10 nejvíce podstatné
5. Mým hlavním životním cílem je mít rodinu, děti...
nejméně podstatné 1_2_3_4_5_6_7_8_9_10 nejvíce podstatné

Příloha č. 5: Záznam příkladů volných odpovědí studentů SŠ

	Příklady volných odpovědí chlapců
Volná odpověď 1. příběh: prostředí školy	Neprozdil bych ani nepřítele, ale donutil bych ho, aby se přiznal. Nejspíš bych mlčel a potom bych si to s ním vyřídil, co dělá za hloupost. Nekamarádil bych se s ním. Ať ho práskne ten, kdo je šikanován. Promluvil bych si s kamarádem a snažil se ho přesvědčit o jeho chybách, postupu. Nevím. Kamarádku bych neprozradil, ale kamarádství mi není vším. Kamaráda bych neprozradil, nechci se do něčeho zaplést. Kamaráda bych nenahlásil, ale rozmluvil bych mu, to vícekrát nedělá, jestli by nepřestal, nahlásil bych ho. Nemám kamarády. Nepráskl bych ho, ale utekl bych ze školy.
Volná odpověď 2. příběh: prostředí vrstevníků	Nechal bych to na tom sousedovi. Sousedka je škaredá, nelíbí se mi, kamarád je debil. Z mého úhlu pohledu, kamarádství nebrání vztahu. Nevím. Nemám zájem o navazování nových kontaktů. Záleží na situaci, míře kamarádství. Čekal bych, jak to dopadne. Lepší vyhrává. Záleželo by na tom, jestli se bude jednat o dlouhodobý vztah. Řekl bych kamarádovi, jak se věci mají, a že je pro mě cennější, než vztah.
Volná odpověď 3. příběh: prostředí rodiny	Záleží na povaze sestry. Budu ji krýt, vezmu si tank a pojedu ji zkontrolovat. Šel bych za ní a užil si párty. Vystřídám ji a půjdu místo ní. Nikomu nevolám a jdu ji hledat.
Volná odpověď 4. příběh prostředí zaměstnání	Spolupracovníci nenahlásím, naopak v malé míře bych se také obohatil. Promluví s ní a řeknu jí, že pokud v tom bude pokračovat, nebudu mít jinou možnost, než ji nahlásit a zároveň jí nabídnu pomoc s hlídáním, pozvu ji na oběd atd. Pravděpodobně bych ji nenahlásil, ale záleží na výši odměny. Spolupracovníka nenahlásím, dohodnu se s ním o jistých podmínkách. Pokusil bych se jí pomoci s péčí o malého.

	Příklady volných odpovědí dívek
Volná odpověď 1. příběh: prostředí školy	Kamarádce bych domluvila, ať se přizná sama a také ať s tím přestane. Kamarádku bych sice neprozradila, ale byla bych na ni našťvaná. Nenahlásila bych ji, ale přemluvila ji, aby se přiznala, že s ní za tou učitelkou klidně půjdu. Promluvila bych si s ním, proč to dělá, a kdyby se to nevyřešilo, tak bych to začala řešit s nějakým dospělým ze školy- výchovný poradce, popřípadě třídní učitel. Nechala bych tomu volný průběh, nemíchala bych se do toho. Kamarádku bych nahlásila, ovšem anonymně, i když je nejlepší přítel, tohle se nedělá. Nemám takové kamarády. Řekla bych mu, ať se přizná.
Volná odpověď 2. příběh: prostředí vrstevníků	Nedávala bych vyznání žádný význam, neřešila bych to a dala tomu čas, jak se to vyvine. Pokusila bych si o tom promluvit s kamarádkou, jestli by jí to hodně ublížilo. Promluvila bych si s kamarádkou a podle toho bych se rozhodla. Brala jsem ho jako kamaráda, nebyla jsem zamilovaná, vítězí kamarádství. Nechala bych tomu volný průběh. Nikdy bych nechodila se svým kamarádem z dětství, kamarád zůstává kamarádem. Kdyby kamarádka byla pro mě důležitá a opravdu by se jí líbil, tak bych se snažila jí pomoci, aby ho získala, kdyby o něj nejevila zájem, možná bych s ním chodila.
Volná odpověď 3. příběh: prostředí rodiny	Kdyby nikde nebyla, volám rodičům. Šla bych ji hledat a volala bych někomu jinému. Pokud bych se nikomu nedovolala, zajela bych pro sestru na večírek a dotáhla ji domů. Zavolám lidem, o kterých vím, že jsou s ní. Hlavně bych si zjistila, kde večírek je, před tím, než bych ji na něj pustila. Zkusila bych sestru najít, při nezdaru bych volala rodičům. Počkám na ni, seřvu ji, případně ji budu vyhlížet. Sestře bych pomoc vůbec nepřislíbila.
Volná odpověď 4. příběh prostředí zaměstnání	Spolupracovnici bych nenahlásila, ale zkusila ji přesvědčit, aby nekradla, nabídla jí pomoc a našla bych jiné řešení. Spíš se snažit pomoci kamarádce jinak. Mohla by se přiznat sama. Pokud spolupracovnice bude zároveň i alkoholička a narkomanka nebo prostitutka, tak ji nahlásím, ale pokud je to hodná osoba, nenahlásím ji ani za všechny prachy na světě. Nabídnu jí pomoc a přesvědčím ji, že krást se nemá. Promluvím s ní, řeknu, že o ní vím a pokud toho nenechá, že ji nahlásím.

Příloha č. 6: Autentické ukázky volných odpovědí studentů SŠ

1. příběh: prostředí školy

d) Vlastní, jiná odpověď... domluvil se s kamarádem, aby se mu pomohl a dala jí na živo, má ji i chování je špatné

d) Vlastní, jiná odpověď... NEUKLAŠIL BYCH HO, ALE SVAŽIL BYCH SE JIM DOPLUVIT. NEKDOŽBY TO NEFUNGOVALO, UTKLAŠIL BYCH HO.

d) Vlastní, jiná odpověď... KAMARÁDKU BYCH NAHLÁSILA, ALE ANONYMĚ. TAK BYCH NECHOPILA PŘÁTELSTVÍ A Z MORÁLNÍHO HLEDISKA BYCH UDELALA DOBROU VĚC.

2. příběh: prostředí vrstevníků

d) Vlastní, jiná odpověď... Zahrnuje nebudu nijak reagovat. Vyvešším situaci sonečkovou a pokud máš skutečně peníze, můžeš čekat, dokud máš kamarádek její papír pokládám do něj nepřijde.

d) Vlastní, jiná odpověď... Pokud je to moje dobrá kamarádka / kamarádka, pokud je to i když jí / ho zruším na chvíli

d) Vlastní, jiná odpověď... Kamarádek bych vyvěšela tuto situaci a podle výsledků rozhovoru bych se lupce rozhodla, jak se zachováme

3. příběh: prostředí rodiny

d) Vlastní, jiná odpověď... Seděl jsem s kamarádkou a všiml jsem si

d) Vlastní, jiná odpověď... SESTRU NEPROZRAČIL, BUDU ALE NEUSTÁLE SVAŽET DOVOLAT SE MI NEBO NĚKDOŽU VINEKU A OSOBNĚ SE NA VEČERU PASTAVIT.

d) Vlastní, jiná odpověď... OSOBNĚ BYCH PRO NI DOŠEL A DOŠEL DOŠEL, ALE ZODIČI BYCH MI NEPRAŠEL.

4. příběh: prostředí zaměstnání

d) Vlastní, jiná odpověď... Se spolupracovníci bych si promluvil a to bychom mohli dělat a možná se i pomoci možná jiné věci 2

d) Vlastní, jiná odpověď... Nezáleží mi na odměně, spíše na tom principu situace, takže bych se jí snažila pomoci, ale neumím, bych jí i když ještě nepřišla opouštět ale musím to přestat dělat.

d) Vlastní, jiná odpověď... SVAŽEL BYCH SE JI POMOCT UKRÁSTIJI PŘOSTŘEDKY (PŘÍPADNĚ SE PŘIDLUVIT K ZVYŠENÍ PLATU...)

Příloha č. 7: Záznam odpovědí vybraných respondentů na podkladě polostrukturovaného rozhovoru

Dobrý den,

jmenuji se Marcela Kořístková, studuji 3. ročník speciální pedagogiky na Pedagogické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci. Pro svou bakalářskou práci, ve které se zabývám morálním vývojem dospívajících, potřebuji sesbírat určitá data ke svému výzkumnému šetření prostřednictvím krátkých rozhovorů s vybranými pedagogickými pracovníky. Tímto vás tedy žádám o spolupráci a 5 až 10 minut vašeho času. V příloze jsem Vám poslala otázky určené k rozhovoru pro představu a po jejich zhlédnutí se můžete rozhodnout, zdali do spolupráce se mnou chcete jít. Předem děkuji za ochotu a spolupráci.

S pozdravem pěkného dne Kořístková Marcela.

Rozhovor (struktura otázek pro interview)

- 1. V jaké míře podle Vás ovlivňuje dospívající jedince rodina a její výchovný přístup?*
- 2. Je dle Vašeho názoru v kompetencích školního prostředí a působením daných pedagogů ovlivnit nebo určitým způsobem nasměřovat morální vývoj dospívajících jiným směrem, než doposud směřoval?*
- 3. Myslíte si, že morální vývoj dospívajících je nejvíce ovlivněn působením jejich vrstevníků? A proč?*
- 4. Domníváte se, že morálka u studentů, kteří se už nějaký rok pohybují v okruhu zaměstnání, formou brigád apod., je na lepší úrovni, než u studentů stále opečovávaných rodiči? A proč?*
- 5. Jste zastánce takového pohledu, že morální vývoj dospívajících ovlivňuje nejvíce tlak okolní společnosti, masmédiá, televize, rozhlas, noviny, názory většinové společnosti apod.?*

První respondent: **Lenka Ondryášová**

1. Dle mého názoru rodina a její výchovný přístup je zásadní a to hlavně z pohledu formování osobnosti dítěte. V období dospívání formuje osobnost jedince již více faktorů, ale základ, který byl dítěti dán rodinou v raném dětství je velmi důležitý.
2. Je to velmi těžké, ale každý pedagog by měl jít morálním příkladem dospívajícím. Minimálně toto je v rámci kompetencí možné.
3. Nemyslím si, že nejvíce. Je jistě ovlivněn. Ale jak už jsem zmínila v první otázce, záleží na tom, co je do dítěte vloženo rodinou a jaké má v rodině zázemí – to pak ovlivňuje míru ovlivnitelnosti vrstevníky. Pakliže rodinné prostředí není vyhovující, zvyšuje se procento ovlivnitelnosti kolektivem.
4. Jistě je pro dítě dobré, aby výchova rodičů nebyla příliš protektivní a aby se postupně seznamovali s životem mimo mateřskou náruč. Morálka u studentů je jistě lepší, dříve jsou nuceni být zodpovědní. Mám ale osobní zkušenost s žáky, kteří pracují při studiu i během školního roku – zodpovědnost potom dělí – v práci ano, ve škole ne (v práci je to za peníze, ve škole zadarmo). Proto si myslím, že je lepší, když si studenti hledají brigády jen na prázdniny nebo méně náročné, občasné brigády na víkend.
5. Nejsem zastáncem této myšlenky, ale bohužel musím uznat, že tomu tak často je. Ne nejvíce, ale vysokou měrou. Děti v deváté třídě si hledají zaměstnání také podle toho, jak bude v budoucnu výdělečné, dívky si často hledají partnery podle ekonomického zajištění. Děti před útokem médií uchránit nelze. Právě proto je nejdůležitější výchova v rodině a vzájemná komunikace po celou dobu dětství i dospívání.

Druhý respondent: **Bronislava Kořístková**

1. Rodina je největší výchovný činitel. Domnívám se, že výchova v rodině má v 80% podíl na výchově jedince. Většina jedinců, ze sociálně patologickými jevy vyrůstali v rodinách se špatným výchovným příkladem a zázemím.
2. Zajisté, ve velké míře, ale škola určitě nezastoupí výchovu v rodině.
3. Dospívající jedinci jsou ovlivněni vrstevníky. Člověk od pravěku je zvyklý žít v tlupách, proto ke svému vývoji a existenci potřebuje vrstevníky a jejich vzory chování.
4. Domnívám se, že ano, jelikož už od mládí poznávají hodnotu peněz a naučí se s nimi hospodařit. Ovšem jsou jedinci, kteří se možná naučí hospodařit, až budou nezávislí.
5. Domnívám se, že nejvíce morální vývoj dospívajících ovlivňuje hlavně rodina, pak školní a mimoškolní organizace. Samozřejmě i okolní společnost, masmédiá, noviny atd. mají na morální vývoj dospívajících vliv.

Třetí respondent: **Marie Zajíčková**

1. Rodina ovlivňuje dospívající jedince v dost velké míře, určitě však společně s dalšími faktory ovlivňujícími vývoj. Prostě vzory fungují.
2. Úplně jej změnit nelze.
3. Myslím, že ano, obzvláště dospívající dají často spíše na vrstevníky než na rodiče.
4. Snad o něco ano, protože spíše poznají cenu peněz, ale nebude to tak výrazné.
5. Ano myslím, že právě tlak okolní společnosti spolu s vrstevníky, působí na morální vývoj mladých úplně nejvíce.

Čtvrtý respondent: **Lenka Miklasinská**

1. Hodně závisí na věku jedince. U mladších dětí je vliv rodiny určitě větší, než u téměř dospívajících jedinců.
2. Obecně prostředí školy nemá dle mého názoru vliv na morální vývoj dospívajících. Může zde však mít vliv konkrétní autorita, učitel.
3. Nejvíce ne, ale ve větší míře má určitě vliv na dospívající. Ale v tomto věku jsou mnohdy jedinci schopni stát si za vlastním názorem i proti vrstevníkům.
4. Má spíše vliv na pracovní morálku, ale samozřejmě se tímto učí zodpovědnosti, samostatnosti a hodnotě peněz.
5. Nejvíce ne, ale v určité míře ano. Mnohdy jsou ovlivňováni tímto způsobem nevědomky, tím co slyší, vidí apod.

Pátý respondent: **Jaroslav Svoboda**

1. Ve velké míře.
2. Je možná pouze mírná korekce, nasměrovat požadovaným směrem nelze.
3. Ovlivněn vrstevníky je, ale rodina má větší vliv (pokud tedy funguje správně).
4. Částečně. Samotné zaměstnání může utvrdit pozitivní návyky jako je dochvilnost, zodpovědnost apod., ale spoustu jiných morálních aspektů neovlivní.
5. Jisté formování je zde znatelné, ale jinak největší vliv má rodina (viz otázka3).

Šestý respondent: **Petr Zbořil**

1. Rodina dle mého názoru ovlivňuje jedince nejvíce, ale v dospívajícím věku její míra vlivu klesá. Dobrý vztah mezi dítětem a rodiči je základ, v tom případě má pro dítě, dospívajícího názor rodičů vždy určitou váhu.
2. Jistým způsobem ano, záleží však na počtu žáků ve třídě. Vždy je jiný vztah ve třídě s menším počtem žáků, zde může mít kantor větší vliv na žáky a využívat individuálního přístupu. Samozřejmě záleží i na předmětu, osobnosti učitele, kolektivu ve třídě apod.
3. Tohle je individuální, záleží na vztazích v rodině, povětšinou se ale vždy jedinec vrací k rodině nebo by tomu alespoň mělo tak být.
4. Částečně ano, je to též individuální. Možná dospívající, který vydělává, si bude peněz více vážit a bude znát jejich hodnotu, ale též tomu nemusí vždy tak být. I na učení vztahu k penězům se bezpodmínečně podílí rodiče.
5. Rodina dle mého názoru ovlivňuje dospívající jedince v největší míře, samozřejmě za podmínek, že je funkční. Potom jsou to různé skupiny jako třídní, pracovní kolektiv a v neposlední řadě též celkově společnost, masmédiá apod.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Marcela Kořístková
Katedra:	Ústav speciálněpedagogických studií PdF UP
Vedoucí práce:	Mgr. Miluše Hutýrová, Ph.D.
Rok obhajoby:	2013

Název práce:	Morální vývoj u dospívajících
Název v angličtině:	The Moral Development of Adolescents
Anotace práce:	<i>Ve své závěrečné práci se soustředím na přiblížení morálního jednání dospívajících na základě krátkých příběhů. Dále se v práci zabývám morálními hodnotami studentů vybraných středních škol. A v neposlední řadě se zabývám přiblížením vlivu činitelů, kteří se podílejí na morálním vývoji dospívajících.</i>
Klíčová slova:	morálka, adolescence, škola, rodina
Anotace v angličtině:	<i>In my bachelor thesis I am concentrating on the approach of moral behaviour of adolescents by means of short stories. In addition, I am dealing with the moral values of students of selected secondary schools. And last but not least, I am concerned with the influence of factors that are involved in the moral development of adolescents.</i>
Klíčová slova v angličtině:	morality, adolescence, school, family
Přílohy vázané v práci:	<i>Příloha 1-3 Povolení výzkumného šetření v SŠ Příloha 4 Dotazník k výzkumnému šetření Příloha 5 Záznam příkladů volných odpovědí studentů SŠ Příloha 6 Autentické ukázky volných odpovědí studentů SŠ Příloha 7 Záznam odpovědí vybraných respondentů na podkladě polostrukturovaného rozhovoru</i>
Rozsah práce:	69 stran + 12 stran příloh
Jazyk práce:	Český jazyk